БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН • № 226 (19.897). • 1987 йил 3 октябрь, шанба • Баҳоси 3 тийин.

17 ОКТЯБРЬ—РЕСПУБЛИКАДА КОММУНИСТИК ШАНБАЛИК КУНИ

ТРИКОТАЖЧИЛАР АҲДИ

Жиззах устки трикотаж фабрикасининг барча меҳнатчилари Коммунистик шанбаликка чиқишга қарор бердилар. Бичиқчи З. Мардашина, тўқувчи Д. Орзиқулова, тикувчи-моторист Н. Холматова шу куни энг юқори унумдорликка эришиш мажбуриятини олган. Корхонада жами 1485 киши машиналарда ишлайди. Улар 30 минг дона ҳар хил трикотаж буюм ишлаб чиқарадилар. Бундан ташқари, фабрика ва ишчилар посёлкасининг территорияси ободонлаштирилади.

ГРАФИКДАН ЎЗИБ

Ховос депосининг энг яхши машинистларидан В. Сакерин, А. Засорин, О. Аблаков ва уларнинг ўртоқлари оғир юкли составларни бошқариш ҳисобига йил бошидан буён планда белгиланганидан 2,5 миллион тонна кўп халқ хўжалик юкини ташиб бердилар. Улар шанбалик куни ҳам фақат кўп юк ортилган поездлар билан йўлга чиқишга қарор бердилар, бунда уларнинг кўпчилиги «Қизил шанбалик»да тежаб қолинган ёнилғи билан ишлайдилар. Шундай имконият бор: юк ташиш ҳажмига нисбатан депода ёнилғи сарфи бир ярим баравар, юк ташиш таннархи эса етти процент камайтирилган. Ремонтчилар группаси ҳам графикдан ўзиб ишламоқда. Слесарлардан В. Белов, И. Соловьев, мастер А. Воронин ва бошқалар 17 октябрь куни ўзларининг одатдаги иш жойларида меҳнат қиладилар. Уларнинг ҳар бири нормани анча ошириб бажаришга аҳд қилди.

(ЎзТАГ).

ЗАПОЛЯРЬЕ ҚАҲРАМОНЛАРИНИНГ СЎНМАС ЖАСОРАТИ

Мурманск шаҳрига Ленин ордени ва «Олтин Юлдуз» медали топширилишига бағишланган тантанали йиғилиш

МУРМАНСК, 1 октябрь. (ТАСС махсус мухбирлари). Рус диёрининг шимолий ўлкаси фашист галаларининг йўлида ғоят мустаҳкам қалъа бўлиб турди. Гитлерчилар қўмондонлиги юрт шаҳарни ишғол қилиш учун атиги уч кун ажратган эди. Аммо душман галалари мамлакатнинг муҳим қалъаси остоналарида уч йилдан кўпроқ тўхтатиб қолишди.

Шаҳар меҳнаткашлари, Совет Армияси ва Ҳарбий Денгиз Флотининг жангчилари Улуғ Ватан уруши йилларида Мурманскни ҳимоя қилиш вақтида кўрсатган мардлиги ва матонати учун СССР Олий Совети Президиумининг Фармонига биноан Мурманскка «Қаҳрамон шаҳар» Фахрий номи берилди.

Бугун С. М. Киров номидаги маданият ва техника уйида шаҳарга Ленин ордени ҳамда «Олтин Юлдуз» медали топширилишига бағишланган тантанали йиғилиш бўлди.

Залда уруш ветеранлари ва меҳнат фронтининг жангчилари, партия, совет ва жамоат ташкилотларининг вакиллари, ишлаб чиқариш илғорлари, фан ва маданият арбоблари, Совет Армиясининг жангчилари йиғилдилар. Бу ерда кўпдан-кўп меҳмонлар ҳам бор эдилар. Улар орасида Қаҳрамон шаҳарлар Москва, Ленинград, Киев, Минск, Волгоград, Одесса, Севастополь, Новороссийск, Керчь, Тула, Смоленск, Қаҳрамон Брест қалъаси вакиллари Мурманск аҳолисига айниқса азиздирлар.

Йиғилиш аҳли КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачевни қарсаклар билан кутиб олди.

Йиғилиш очиқ, деб эълон қилинади. Совет Иттифоқининг Давлат Гимни янграйди.

М. С. Горбачев йиғилганлар ҳузурида нутқ сўзлади. КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари СССР Олий Совети Президиумининг Фармонини ўқиб эшиттирди ва ҳозир бўлган кишиларнинг қарсаклари остида Ленин орденини ҳамда «Олтин Юлдуз» медалини шаҳар байроғига қадаб қўйди. Ўртоқ М. С. Горбачевнинг нутқи совет телевидениеси ҳамда «Интервидение» системаси орқали олиб кўрсатилди ва эшиттирилди.

(Давоми тўртинчи бетда).

Тантанали йиғилиш пайти. КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачев нутқ сўзламоқда.

ТАСС телефотоси.

Ўртоқ М. С. ГОРБАЧЕВ нутқи

Азиз ўртоқлар!

Мен сизларнинг ҳузурингизга Қутб орқасидаги совет кишиларининг турмуши билан танишиш, сизларнинг ишларингиз ва режаларингизни ўзингиздан билиб олиш, аввало КПСС Марказий Комитети билан СССР Олий Совети Президиумининг фахрий топшириғини бажариш ва Қаҳрамон шаҳар Мурманскка Ватаннинг юксак мукофотини топшириш учун келдим.

Мурманск — Октябрь тенгдоши. Қатрада қуёш акс этгани каби мамлакатимизнинг тақдири Мурманскнинг шонли тарихида яққол акс этган. Петроградцаги қуролли қўзғолондан кейин иккинчи куниёқ бу ерда Совет ҳокимияти эълон қилинган эди. Бугун биз ўша кунларга мурожаат қилиб, ўша афсонавий кунларда, ўша афсонавий йилларда узоқ шимол меҳнаткашлари намоён этган қаҳрамонлик ва фидокорликка таҳсин айтамиз.

Гражданлар урушининг қийин даврида, совет республикаси ҳаётининг ўзи таҳликада қолган бир пайтда Мурманск ишчилари революцион солдат ва матрослар билан биргаликда интервенциячиларга ва оқ гвардиячиларга қарши мардона жанг қилдилар, Кола ярим оролининг Қизил Петроградга ҳужум қилинадиган майдонга айлантирилишига йўл қўймадилар.

Дастлабки беш йилликлар даврида индустриялаш планларига мувофиқ кенг жабҳа бўйлаб қурилиш авж олдирилди.

Улуғ Ватан уруши барча совет кишилари қатори шаҳар аҳолиси учун ҳам жуда қаттиқ синов бўлди. Қутб ортидаги совет ерлари мудофааси қирқ ой давом этди. Немис-фашист қўмондонлигининг Мурманскни эгаллаб олиш режалари барбод бўлди. Шаҳар бардош берибгина қолмади. У душманнинг зарбдор кучларини фалаж қилиб қўйди, давлат чегарасини матонат билан пухта ҳимоя қилди.

Коммунистлар билан комсомоллар биринчи бўлиб қўлга қурол олдилар. Карелия фронтининг қўшинлари, Мурманскда тузилган ва шу фронт составида ҳаракат қилган «Қутб дивизияси» ҳам катта Ғарбий Лица дарёсида фашистларнинг тоғ егерлари полкларини тор-мор қилишда ҳал қилувчи роль ўйнадилар. Денгиз пиёда аскарлари ва партизан отрядлари душман ичкарисига ҳужум қилиб, уларни қақшатиб турдилар. Урушнинг олдинги маррасида жанг қилаётган эркаклар ўрнида корхоналардаги станокларни аёллар ва ўсмирлар ишлата бошлашди. Мурманск балиқчилари душманнинг ўти остида балиқ овлаб келишарди.

Уруш йилларида Мурманск гитлеризмга қарши коалиция мамлакатлари ҳамкорлигининг жуда муҳим порти бўлди. Ўша вақтда Мурманск яна Америка ва Англия ҳарбий либосидаги кишиларни кўрди, аммо энди улар 20 йилдан аввалгидан кўра бошқачароқ қиёфада — бу сафар иттифоқчилар бўлиб келган эдилар. Совет Армиясига аталган қурол ва анжомлар ортилган иттифоқчиларнинг конвойлари гитлерчилар қамалини ёриб ўтиб, бу ерга етиб келганликларини биз унутганимиз йўқ ва ҳеч қачон унутмаймиз. Бу конвойларнинг ўтишини таъминлаган совет, инглиз ва америкалик денгизчиларнинг мардлиги иккинчи жаҳон уруши даврида халқларимиз ўртасидаги ҳамкорликнинг ёрқин тимсоли бўлди ва шундай бўлиб қолади.

Ўша йиллардаги воқеалар мислсиз қаҳрамонликнинг қайноқ ҳақиқати билан бағримизни иситмоқда. Шу ерда, Кола плацдармида узоқ шимолнинг оғир шароитларида совет жангчилари ва мамлакат ичкарисидаги меҳнаткашлар руҳининг зўр кучи намоён бўлди. Мурманск аҳолиси социалистик Ватан тақдири учун гражданлик масъулиятини чуқур ҳис этиб, инсоннинг қўлидан келмайдиган ишларни қила олди. Мамлакатимиз ватанпарварлари ҳеч қачон унут бўлмайди. Ўтмишдаги «Ажал водийси» халқ хотирасида шон-шуҳрат водийси бўлиб яшайверади.

Мурманск ҳимоячиларининг қаҳрамонона характери дастлабки рус поморларидан тортиб, шимолликлар кўпдан-кўп авлодларининг мардлиги ва жасоратини, бутун ҳаётий тажрибасини ўзига сингдириб олган. Лоақал Россия диёрининг улуғ фарзанди, гениал олим ва оташин ватанпарвар Михаил Васильевич Ломоносовнинг мурғак қўллари Мурманда, машаққатли балиқ овида чиниқиб камол топганини эсга олайлик. Пугачевчилар бу ерга, Кола ярим оролига абадий яшаш учун сургун қилинган эдилар. Чор самодержавиеси йилларида сиёсий важлар билан сургун қилинган кўпгина революционерларнинг оилалари шу ерда доимий яшаб қолдилар.

Октябрь революцияси ўлка ҳаётида янги саҳифа очди, унинг табиий бойликларидан фойдаланиш учун қулай шароитлар яратди. Социал тараққиёт ғояларидан руҳланган халқ социалистик қурилиш йўлларида катта ўзгаришларга бажонидил киришди.

Ҳозирги Мурманск — СССРнинг энг йирик портларидан бири. У Арктикани ўзлаштириш, Шимолий денгиз йўлини очиш, Кола ярим ороли ва унинг атрофидаги денгизлар бойликларини ўрганиш ҳамда улардан фойдаланиш базаси бўлиб қолди. Областда янги шаҳарлар қад кўтарди, бир қанча йирик илмий муассасалар ва индустриал объектлар, масалан, «Североникель» комбинати, «Апатит» бирлашмаси ва бошқа бир неча объектлар қурилди. Қизил Байроқ орденли шимолий флот шу ерда жанговар хизматини ўтамоқда. Атом музёрар кемаларимизнинг асосий базаси шу ерда. Мамлакатнинг озиқ-овқат ресурсларини шакллантиришга Мурманск балиқчилари салмоқли ҳисса қўшмоқдалар.

Область ва шаҳарнинг жанговар ҳамда меҳнат жасоратлари юксак мукофотлар билан тақдирланган. Мурманск — қаҳрамонона ўтмиш ва катта келажак шаҳридир, шонли революцион анъаналар ва шу кунлардаги меҳнат зафарлари шаҳридир. У мамлакатимизнинг Арктикадаги ишончли қўрғони бўлиб келди, ҳозир ҳам шундай ва ишонамизки, келгусида ҳам шундай бўлиб қолади.

Азиз ўртоқлар, менга берилган топшириқни бажаришга — Мурманскка Ленин ордени билан «Олтин Юлдуз» медалини топширишга рухсат этгайсизлар.

(М. С. Горбачев СССР Олий Совети Президиумининг Мурманск шаҳрига «Қаҳрамон шаҳар» Фахрий унвони бериш тўғрисидаги фармонини ўқиб эшиттирди. Мажлис аҳлининг қарсаклари остида Бош секретарь Ленин ордени ва «Олтин Юлдуз» медалини шаҳар байроғига қадаб қўйди).

Ўртоқлар!

КПСС Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми ва СССР Министрлар Совети номидан сизларни, тантанали йиғилиш қатнашчиларини астойдил муборакбод этаман, шаҳар ва областнинг бутун аҳолисини, маҳаллий гарнизон жангчиларини, шимолий денгизчи жангчиларни юксак муносиб мукофот билан ва Мурманск шаҳрига «Қаҳрамон шаҳар» Фахрий унвони берилганлиги билан табриклайман.

Улуғ Ватан урушининг қатнашчиларига — собиқ фронтчилар, партизанларга, мамлакат ичкарисида ишлаган меҳнатчиларга астойдил ташаккур ва миннатдорчилик изҳор этамиз. Соғ-саломат бўлинглар, ижодий кучларингиз барқ уриб яшнайверсин уруш ва меҳнатнинг шонли ветеранлари!

Қаҳрамон шаҳарнинг гражданини бўлиш юксак шарафдир. Қаҳрамон шаҳарда яшаш, менинг назаримда, — аввало шаҳардагина эмас, бутун мамлакатда ҳам ишлар ва тартиб учун ўз зиммангга қандай масъулият тушишини равшан англаш демакдир, ғоят том маънодаги граждан бўлиш, юксак ватанпарварлик, халқ манфаатларига чинакам хизмат қилиш, социализм ишига садоқат намунаси бўлиш демакдир.

Қаҳрамон шаҳарда яшаб, ишлаш — ишлаб чиқаришни ривожлантирибгина қолмай, осмонўпар уйлар қурибгина қолмай, шу билан бирга ижтимоий муносабатларнинг янги типини барпо

(Давоми иккинчи бетда).

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида қабул

• Ўзбекистонда Украина ССР адабиёти ва санъати кунлари

2 октябрь куни Украина ССР делегацияси Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида қабул қилинди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари И. Б. Усмонхўжаев меҳмонларни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, республика Олий Совети Президиуми ва Министрлар Совети номидан самимий табриклади.

Украинада Ўзбекистон адабиёти ва санъати кунлари ўтказилганига уч ой бўлди, деди у. Ана шу кунлар КПСС ленинча миллий сиёсати тантанасининг, СССР халқлари бузилмас дўстлигининг яна бир ёрқин далилига айланди. Республикамиз маданияти арбоблари украин диёрида шодиёна қабул қилиниб, зўр эътибор ва ғамхўрлик билан қуршаб олинганликларини биз ҳеч қачон унутмаймиз.

Мамлакатимиз халқлари партиянинг новаторлик йўлини якдиллик билан қўллаб-қувватламоқдалар. КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачевнинг Мурманск шаҳрига Ленин ордени ва «Олтин Юлдуз» медалини топширишга бағишланган тантанали йиғилишда сўзлаган нутқида қайта қуришнинг бориши ҳар томонлама таърифланиб, партия ташкилотлари ва меҳнат коллективларининг биринчи навбатдаги вазифалари белгилаб берилган. Вазифа барча иттифоқдош республикаларнинг экономика тараққиётига, умуммиллий маданиятга қўшадиган ҳиссаси уларнинг бутун имкониятларига мувофиқ бўлишидан иборатдир.

Қардош совет халқларининг, шу жумладан, украин ва ўзбек халқларининг бузилмас дўстлиги ҳамда бирлиги йил сайин, кун сайин тобора мустаҳкамланиб янги мазмун билан бойиб бормоқда. Улуғ Октябрь социалистик революцияси ана шу дўстликни бошлаб берган эди. Биз ҳаммамиз яқинда ана шу революциянинг етмиш йиллигини тантанали нишонлаймиз.

Ўзбекистон меҳнаткашлари шуни доимо ёдда тутишадики, унинг экономикаси ва маданиятини жадал ривожлантиришда мамлакат яхлит халқ хўжалик комплекси системасида иттифоқдош республикаларнинг интеграциялашуви, Советлар мамлакати халқларининг тарихий алоқалари ҳамиша белгиловчи ўрин олиб келди. Дастлабки беш йилликлар даврида Ўзбекистон енгил саноати объектларининг ўзидагина Украинанинг саккиз мингдан кўпроқ вакили меҳнат қилган эди. Запорожье металлурглари ўзбеклар билан бирга пўлат қуйишган, Ангрен шахтёрлари Донбассдан келган ўртоқлари билан биргаликда кўмир конларини ўзлаштиришган, харьковлик машинистлар Ўрта Осиёнинг темир йўлларидан биринчи тепловозларни бошқариб ўтишганди. ХТЗ тракторлари ўлкамиз қишлоқ хўжалигини коллективлаштиришда катта роль ўйнади.

Улуғ Ватан уруши йиллари — дўстлигимиз ва қардошлигимизнинг алоҳида босқичидир. Ўзбекистонда тузилган 213-ўқчи дивизияси Украина территориясида жуда зўр жанг қилди. Днепрни кечиб ўтиш чоғида ўзбекистонлик кўпгина жангчилар Совет Иттифоқи Қаҳрамони унвонига сазовор бўлдилар. Мамлакат ичкарисида ўзбеклар билан бирга руслар, украинлар, мамлакатдаги бошқа халқларнинг вакиллари ғалабага замин ҳозирладилар. Республикамиз меҳнаткашлари ДнепроГЭСни, Донбасс шахталарини, «Запорожьесталь» ва «Азовсталь» заводларини қайта тиклашда фаол ёрдам бердилар.

Ўзбекистондаги Мирзачўлни ўзлаштириш даврида Украинадан келган минглаб мутахассислар ишлаган эдилар. 1966 йилда зилзиладан шикастланган Тошкентга бутун мамлакат ёрдам қўлини чўзганида Украина бинокорлари бу ерда салкам 200 минг квадрат метр уй-жойни барпо этиб бердилар.

И. Б. Усмонхўжаев республика социал-иқтисодий тараққиётини жадаллаштириш ва ижтимоий ишлаб чиқаришни интенсивлаш соҳасидаги баъзи ижобий силжишлар тўғрисида, Ўзбекистон билан Украинанинг иқтисодий алоқаларини кенгайтириш ҳақида сўзлаб берди. Фарғона ТЭЦида украин машинасозлари тайёрлаган вакуум насослар, Чирчиқдаги «Электрохимпром» бирлашмасида — титан холодильниклари, озиқ-овқат саноатида — Киев ва Днепропетровскдаги «Продмаш» заводларининг машина-ускуналари ишлаб турибди. Ўзбекистон Украина корхоналаридан чўян, металлургия кокси, қувурлар, минерал ўғитлар ва бошқа кўпгина маҳсулотлар олмоқда. Ўзбекистон ҳам қарздор бўлиб қолаётгани йўқ. Енгил саноат буюмлари, ип газлама ва шойи газламалар, кўн хом ашёси ва ундан тайёрланган буюмлар, ўсимлик ёғи ва пахта толаси, тўқимачилик машина-ускуналари Украинага кўплаб етказиб берилмоқда. Кадрлар тайёрлаш ишидаги ҳамкорлик мустаҳкамланмоқда. Ўзбек студентлари Львов, Донецк, Житомирдаги олий ўқув юртларида, мингдан зиёд йигит ва қиз Украина ҳунар-техника билим юртларида таълим олмоқдалар. Икки қардош республика адабиёт ва санъат арбобларининг алоқалари мустаҳкамланиб бораётганлиги кишини қувонтиради.

Ҳозир Ўзбекистон далаларида пахта, бошқа қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилини мураккаб шароитларда ўз вақтида нест-нобуд қилмай йиғиб-териб олиш учун қизғин кураш авж олдирилмоқда. Ўзбекистонда Украина ССР адабиёти ва санъати кунларининг ўтказилиши пахтакорларнинг, республика барча меҳнатчиларининг ғайратига-ғайрат қўшади, деди пировардида нотиқ.

Делегация раҳбари, Украина Компартияси Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Марказий Комитет секретари С. И. Гуренко Совет Украинаси халқига нисбатан билдирилган ҳис-туйғулар учун Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетига чуқур миннатдорчилик изҳор этиб, ана шу ҳис-туйғулар республика коммунистларининг, барча меҳнаткашларининг қалбида яшаётганлигини қайд этиб ўтди. Бизнинг дўстлигимиз, интернационал бирлигимиз — социалистик тузум, бутун Совет давлати пойдеворидаги энг асосий тошдир. Ўзининг шонли юбилейига яқинлашиб бораётган Советлар мамлакати фахрланаётган барча ютуқлар, кўп миллатли жамиятимиз ҳозир эга бўлган жамики нарсалар СССРдаги барча миллат ва элатлар ўртасидаги қалин ҳамдўстликнинг, партия йўлини рўёбга чиқариш учун улар олиб бораётган муштарак курашнинг натижасидир.

С. И. Гуренко партия XXVII съездининг қарорларини, КПСС Марказий Комитети 1987 йил январь ва июнь Пленумларининг йўл-йўриқларини бажариш юзасидан республика партия ташкилотининг кўп томонлама фаолияти тўғрисида сўзлаб, қардош халқлар оиласида Украина ССР эришган ютуқларни, унинг мамлакат социал-иқтисодий тараққиётига қўшаётган ҳиссасини таърифлаб берди, олға томон ҳаракат қилишга ҳамон халақит бераётган муаммоларга тўхталиб ўтди. Республикада, деб таъкидлади у, жадаллаштириш стратегиясини конкрет равишда моддийлаштириш учун қизғин, баъзида машаққатли кураш бормоқда. Қайта қуриш ва демократиялаш жараёни тобора чуқурлашмоқда. Бу жараён қардош республикалар, шу жумладан, Украина ва Ўзбекистон ўртасида экономика ҳамда маънавий турмуш соҳасидаги алоқаларни кенгайтириш ҳамда мустаҳкамлаш учун, партиявий, идеологик ишни тажриба билан бойитиш, ленинча миллий сиёсатни амалга ошириш, халқларни интернационал руҳда тарбиялаш ва бирлаштириш учун янги имкониятлар очмоқда. Бунда қардош республикаларимиз адабиёти ва санъатининг, меҳнат коллективларининг, меҳнаткашлар кенг табақаларининг, бутун аҳолининг роли бениҳоя каттадир.

Учрашувда Украина Ёзувчилар союзи правлениесининг биринчи секретари Юрий Мушкетик, Ўзбекистон Ёзувчилар союзи правлениесининг секретари Асқад Мухтор сўзга чиқдилар.

Қабул маросимида Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси Р. Н. Нишонов, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретарлари В. Н. Лобко, М. Ҳ. Холмуҳамедов, республика Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари В. И. Огарок, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари С. У. Султонова ҳозир бўлдилар.

Қабул маросими зўр самимийлик ва сидқидиллик вазиятида ўтди.

Республика областларида пахта тайёрлашнинг бориши тўғрисида шу йил 2 октябрга бўлган

МАЪЛУМОТ

(Планга нисбатан процент ҳисобида)

Биринчи устун — областлар; иккинчи устун — бир кунда тайёрланган пахта; учинчи устун — мавсум бошидан буён; тўртинчи устун — шу жумладан бир кунда машинада терилган пахта; бешинчи устун — мавсум бошидан буён.

Хоразм	2,22	38,77	1,45	11,84
ҚҚАССР	2,06	22,70	2,11	15,75
Бухоро	2,00	19,60	1,73	7,61
Сурхондарё	1,81	17,74	2,21	8,15
Фарғона	1,60	16,29	0,42	1,40
Қашқадарё	1,40	16,20	1,49	9,36
Андижон	1,06	14,25	0,17	0,52
Наманган	1,40	10,90	0,16	0,32
Навоий	1,10	8,57	0,61	1,50
Самарқанд	1,00	8,07	0,59	1,24
Тошкент	0,55	7,46	0,21	0,59
Жиззах	0,80	4,59	0,68	1,58
Сирдарё	0,65	3,96	0,66	2,39
Республика бўйича:	1,38	14,87	0,95	4,79
Шу жумладан ингичка толали пахта:				
Навоий	2,62	26,67	0,04	0,08
Сурхондарё	1,97	19,83	2,69	5,90
Наманган	1,84	19,70	—	—
Қашқадарё	1,03	10,34	1,13	4,78
Бухоро	0,60	6,02	—	—
Республика бўйича:	1,63	16,48	2,05	5,17

МАТБУОТ МАРКАЗИ ХАБАР ҚИЛАДИ

«ҲУРМАТ ШОҲСУПАСИ»

1 октябрь куни йиғим-теримида энг юқори кўрсаткичга эришганлар:

Меҳнатобод районидаги қўриқ **«Янгиер» совхози.** Хўжалик йиллик планнинг 6,1 проценти миқдорида пахта тайёрлади.

Свердлов районидаги Ленин номли колхознинг **Зиё Фаттоев бригадаси.** Бригада йиллик планнинг 16 процентига тенг пахта топшириқ ига муваффақ бўлди.

Иштихон районидаги Навоий номли колхоз механизаторлари **С. Матқобулов, З. Жонбўриев, Б. Жумашев**ларнинг ҳар бири 15 тоннадан пахта теришди

Свердлов районидаги Ҳамза номли колхознинг чевар теримчиси **Ҳафиза Файзиева** хирмонга 303 килограмм «оқ олтин» тўкди.

Ўртоқ М. С. ГОРБАЧЕВ нутқи

(Давоми. Боши биринчи бетда).

этиш, камчиликларга қарши курашиш, сусткашликни бартараф этиш, қайта қуриш ва янгиланиш, демократиялаш ва ошкоралик кунларида юзага келаётган жами янги, илғор усулларнинг ташаббускори бўлиш демакдир.

Хуллас, қаҳрамон шаҳарда яшаш — ҳамма жойда ва ҳар ишда унинг шон-шарафи ва шуҳратини, ҳар бир корхона ва муассасанинг, ҳар бир меҳнат коллективининг шон-шарафи ва шуҳратини тобора юқори кўтариш демакдир.

Шаҳрингизда таянса бўладиган кишилар бор. Мурманск областининг халқ хўжалигида иш маҳорати билан ажралиб турган коллективлар оз эмас. Ишга зўр масъулият билан сидқидилдан ёндашаётган, мамлакат турмушидаги янги ҳодисалар туфайли юзага келаётган ҳамма янгиликлардан фаол фойдаланаётган ўз ишининг юзлаб ҳақиқий миришкорлари бор.

Меҳнат ва жамоат фаолиятининг юксак намуналарини кўрсатаётганлар орасида — қурувчилар бригадири, СССР Давлат мукофотининг лауреати Семён Константинович Шитовни;

Локомотив депосининг машинисти, фахрий темирйўлчи Борис Васильевич Козловни;

Мурманск балиқ комбинатининг ишчиси, РСФСР Олий Советининг депутати Антонина Алексеевна Мельгузовани;

Социалистик Меҳнат Қаҳрамони, РСФСРда хизмат кўрсатган врач Петр Андреевич Баяндинни;

РСФСРда хизмат кўрсатган мактаб ўқитувчиси Зинаида Ивановна Дмитриевани;

Партия XXVII съездининг делегатлари — Мурманск кемасозлик корхонасининг қувурчиси Юрий Григорьевич Баскаковни, балиқ овлаш флотининг капитани Николай Иванович Гуцкаловни ва бошқа жуда кўп кишиларни тилга олиш мумкин.

Ўртоқлар, сизларни муваффақиятлар билан астойдил табриклайман, тиниб-тинчимас, ижодкор ва изланувчан кишилар бўлмиш барча илғорлар ва новаторларни қутлайман!

Шу кунларда меҳнаткашлар билан бир талай учрашув ва суҳбатлар ўтказдим. Улар амалий ва ошкора тусда бўлди. Қайта қуриш ҳақида, муваффақиятлар ва қийинчиликлар тўғрисида, муаммолар ҳақида ва шу муаммоларни ҳал этиш йўллари тўғрисида истиқболни кўзлаб қилинаётган ишлар ҳақида гаплашдик.

Совет кишилари бошланган ўзгаришларнинг зарурлиги ва зудлигини тушунаётганликларига қайта-қайта ишонч ҳосил қилиш мен учун, Марказий Комитетнинг Сиёсий бюроси учун жуда муҳимдир. Сизларнинг шаҳрингиз турмушида ҳам янгиланиш руҳи тобора равшанроқ намоён бўлмоқда. Бу эса ҳозир энг муҳимидир.

Бизнинг учрашувимиз катта миллий байрам — Октябрь социалистик революциясининг юбилейи арафасида ўтмоқда.

Етмиш йил мобайнида биз мураккаб, аммо чинакам қаҳрамонона йўлни босиб ўтдик. Совет халқи жамиятни янги социалистик негизларда қайта қуриш соҳасидаги жуда катта вазифаларни ҳал эта олди.

Қудратли давлат, ўнлаб миллат ва элатларнинг намояндалари биргаликда яшаб, меҳнат қилаётган умумий хонадонимиз барпо этилганлиги — совет кишиларининг барча авлодлари меҳнати ва курашининг буюк якунидир.

Ҳақли равишда улуғ деб аталадиган ўз революциямизнинг зафарлари билан фахрланамиз. Аммо бу нарса бизнинг зиммамизга жамиятда тўпланиб қолган муаммоларни пайқаб олиш, турмуш тақозо этаётган янги талабларни англаб олиш мажбуриятини айниқса қатъийроқ қилиб юклайди.

Айни партиянинг халқ тақдири учун, социализм тақдири учун юксак масъулияти қайта қуриш, мамлакатнинг социал-иқтисодий тараққиётини жадаллаштириш зарур, деган хулосага олиб келди.

Ҳозир биз кўп ишларни айни бир вақтда қилишимизга, кейинги ўн йил мобайнида бой берилган имкониятлардан жадал фойдаланишимизга тўғри келмоқда. Аммо биз мана шу ишларнинг ҳаммасини қилишга мажбурмиз, бу ишдан асло бўйин товлай олмаймиз, бу ишни ҳеч ким биз учун қилиб бермайди.

Октябрнинг революцион бунёдкорлиги, унинг буюк идеаллари ва мақсадларини турмушда рўёбга чиқариш ҳозир сифат жиҳатидан янги босқичда, тубдан ўзгарган ички ва ташқи шароитларда давом эттирилмоқда.

Жамиятимизда авж олдирилаётган қайта қуриш тўғрисида нималарни айтиш мумкин?

Аввало қайта қуришнинг вазифалари ва проблемаларини англаб етишдагина эмас, шу билан бирга амалий ёндашувларда, конкрет ишларда, бу ишларнинг натижаларида ижобий силжишлар шубҳасиздир.

Ҳозир биз ҳаётимиздаги кўп нарсаларни Марказий Комитетнинг 1985 йил апрель Пленуми ҳатто КПСС XXVII съезди кунларидагига нисбатан бошқачароқ, анча чуқурроқ ва тўлароқ идрок этмоқдамиз.

Апрель Пленумидан кейин ўтган икки йилдан сал кўпроқ вақт ичида сиёсий, иқтисодий, социал соҳалардаги ишларнинг принципиал йўналишлари белгиланди. Шундай қилиб, ўзгаришларга кенг йўл очиб берилди.

Ҳозир биз ўй-фикрларимиз ва режаларимиз реалликка айланиши учун ҳаммамиз зўр ғайрат билан меҳнат қилишимиз, биргаликда куч-ғайрат сарфлаб, жамиятимиздаги кўп нарсаларни қайта қуришимиз лозимлигини равшанроқ тушуниб етмоқдамиз.

Уй-жой масаласидаги аҳвол, товарлар ва хизмат кўрсатиш сифати, социал соҳанинг фаолияти, давлат ва хўжалик ташкилотларининг фаолияти ва ҳоказолар ҳозир бизни қониқтирмайди. Бу масалалар бу ерда, Мурманск ерида шу кунларда бўлган учрашувларда ҳам асосий масала бўлди. Ҳолбуки, буларнинг ҳаммаси сиз билан бизнинг ишимизга, биз ўз ишимизга қандай муносабатда бўлишимизга боғлиқдир. Бинобарин, жамиятдаги вазият биз хоҳлаганча ўзгариши учун бизнинг ўзимиз ўзгаришимиз, бошқача бўлишимиз керак. Қайта қуриш ҳар биримизга истисносиз ҳаммага дахлдорлигини, у муайян қийинчиликлар билан боғлиқлигини энди биламиз.

Яқин вақтларгача биз янги сиёсат зарур — янги ечимлар, дадил ёндашувлар талаб қилинади, деб гапирар эдик. Ҳозир бизда ана шундай сиёсат мавжуд. Турмушнинг ҳамма соҳалари ҳозир янги ғоялар, ўй-режалар билан қамраб олинган бўлиб, улар конкрет қарорларда ўз ифодасини топган. Шундай қилиб, янги маънавий, ахлоқий муҳит вужудга келтирилмоқдаки, бусиз чуқур ўзгаришлар сари бориб бўлмайди.

Ҳозир ҳаммамиз ўрганяпмиз, ҳаммамиз ҳаётнинг катта мактабидан ўтяпмиз.

Биз ҳақиқат ва ошкоралик мактабидан ўтяпмиз.

Биз масъулият ва интизом мактабидан ўтяпмиз.

Биз демократияни кенгайтириш мактабидан ўтяпмиз.

Биз интернационализм ва ватанпарварлик мактабидан ўтяпмиз.

Қайта қуришнинг дастлабки натижалари жамиятимизнинг сиёсий иқлимида кўпроқ сезилмоқда. Ҳозир қадам-бақадам, фикрлар курашида, баъзан эса қизғин олишувларда ва баҳсларда тафаккурнинг янги образи, одамларнинг янги хулқ-атвори туғилмоқда, деб айтиш мумкин. Мен эса бундай деган бўлур эдим: инсоннинг социал кайфияти ишончли тарзда яхшиланиб бормоқда. Мен буни шу кунларда Мурманск заминида айниқса ҳис этдим.

Чунки қайта қуришнинг энг олижаноб вазифаларидан бири меҳнаткаш инсонни улуғлашдан, унинг обрў-эътиборини ва қадр-қимматини оширишдан, унинг қобилияти ва истеъдодини рўёбга чиқаришдан иборат. Социализмнинг юксак мақсади ва моҳияти мана шундадир.

Ошкоралик, камчиликларни танқид қилиш, демократиялаш қайта қуришнинг қандай қудратли воситаси эканлигига меҳнаткашлар ишонч ҳосил қилдилар. Улар қайта қуришдан ўз ҳаёт шароитлари ўзгаришини кутмоқдалар.

КПСС Марказий Комитети ва ҳукумат шу мақсадда қайта қуриш программасини амалга ошириш кўп вақт ва жуда катта иш талаб қилишини яхши тушуниб, яқин вақт ичидаёқ, қайта қуриш давомида халқ учун ҳаётий муҳим бўлган масалалар ҳал этилиши тўғрисида ғамхўрлик қилмоқдалар.

КПСС Марказий Комитетининг июнь Пленумида **биз озиқ-овқат, уй-жой, халқ истеъмоли товарлари билан таъминлаш каби вазифаларни биринчи ўринга қўйдик.**

Партия ишлаб чиққан социал программани амалга оширишнинг дастлабки босқичида нималарни қилишга муваффақ бўлинди?

Сўнгги икки йил ичида **аҳолининг пул даромадлари йиллик** ўртача ҳисобда тахминан 16 миллиард сўм кўпайди. Врачлар ва ўқитувчиларнинг иш ҳақи, техникумлар ўқувчилари ва студентларнинг стипендияси оширилди. Меҳнаткашларнинг баъзи категориялари учун пенсия кўпайтирилди.

Озиқ-овқат соҳасида — шу вақт ичида гўшт етиштириш ўртача йиллик кўрсаткичи салкам 2 миллион тонна, сут — 8,5 миллион тонна, тухум — 7 миллиард донадан зиёдроқ ортди. Дон, қанд лавлаги ва бошқа бир қанча экинларни етиштириш кўпайди. Шу асосда озиқ-овқат маҳсулотларини истеъмол қилишда яхшиланиш сари ўзгариш бўлмоқда. Колхозлар ва совхозлар яхшироқ ишлаётган, шахсий ёрдамчи хўжаликларнинг имкониятларидан моҳирлик билан фойдаланилаётган областлар ва республикаларда бундай ўзгаришлар кўпроқ бўлди. Чунки эндиликда ҳар бир республика, ўлка, область иттифоқ, республика фондига маҳсулот етказиб бериш юзасидан беш йиллик учун топшириқ олган деган принцип амал қилмоқда. Қолганининг ҳаммаси маҳаллий таъминот эҳтиёжлари учундир. Шу сабабли ана шу йиллар давомида белгиланган планга қанча маҳсулот қўшилса, ҳаммаси жойларнинг ўзида қолади. Шундай қилиб, фақат колхоз, совхоз, меҳнат коллективи рағбатлантирилиб қолмайди, бундан ҳар бир район, ҳар бир регион манфаатдордир.

Уй-жой қурилиши кўламлари кенгайди. Ўтган йили пул билан таъминлашнинг ҳамма манбалари ҳисобидан 1985 йилга нисбатан 6,8 миллион квадрат метр кўп уй-жой қурилди. Шу йилнинг январь-август ойларида фақат давлат ҳисобидан ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 6,7 миллион квадрат метр кўп янги уй-жойлар фойдаланишга топширилди.

Мактаб ва мактабгача тарбия болалар муассасалари, клублар ва маданият уйлари, касалхоналар ва поликлиникалар, спорт иншоотлари қурилишига анча кўп маблағ ажратилди.

Халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқариш ҳозирча секинлик, қийинчилик билан бўлса-да, ҳар ҳолда ўзгариб бормоқда. Аҳолига хизмат кўрсатиш кенгаймоқда, халқ хўжалигининг ҳамма тармоқлари истеъмол товарлари ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатишга қўшадиган ҳиссаларини кўпайтирмоқда. Очиғини айтамиз, бу иш катта қийинчиликлар билан бормоқда. Бу муҳим давлат вазифасини ҳал этишдан ҳеч ким четда турмаслиги лозимлигини ҳали ҳамма ҳам тушуниб етгани йўқ.

Ўтган йили спиртли ичимликлар сотиш 10,7 миллиард сўмлик камайтирилганда умумий товар обороти салкам 8 миллиард сўм кўпайди. Бунинг маъноси шуки, биз «маст» даромадларнинг йўқотилган анчагина қисмини тўлдиришга муваффақ бўлдик, лекин аҳолининг харид эҳтиёжларининг ўсишини зарур ҳажмда таъминлай олмаяпмиз. Спиртли ичимликлар сотишдан тушган пул олдинги йиллардагига нисбатан кам бўлишига қарамай, шу йилнинг саккиз ойида товар обороти ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 5,8 миллиард сўм кўпайди.

Хуллас, силжишлар бўляпти, лекин истеъмол бозоридаги вазиятга умуман баҳо берадиган бўлсак, шуни очиқ айтиш керак: бу соҳада туб бурилиш ясашга ҳали вақт эрта. Марказда ҳам, жойларда ҳам куч-ғайратларни бўшаштирмаслик, аксинча авж олдириш лозим. бу айниқса истеъмол товарлари сифатига ва хилларига тааллуқлидир.

Совет кишилари давлатнинг **халқ саломатлигини яхшилашга** қаратилган йўлини қизғин қўллаб-қувватламоқдалар. Ҳозир катта социал ва гуманистик аҳамиятга молик ҳужжат — мамлакатда соғлиқни сақлашни ривожлантиришнинг асосий йўналишлари умумхалқ муҳокамасига қўйилди. Бу ғоят катта миллий программамиздир. Уни амалга оширишга беҳад кўп ресурслар сафарбар этилади.

Очиғини айтаман: биз маориф соҳасига қўшимча қанча маблағ сарфлаётган бўлсак, соғлиқни сақлашга ҳам планга қўшимча ҳосил қилинаётган даромаднинг мумкин қадар кўпроқ қисмини сарфлашга тайёрмиз. Ҳозирнинг ўзидаёқ беш йилликнинг қолган уч йилига соғлиқни сақлашнинг энг зарур эҳтиёжлари учун қўшимча равишда 5,6 миллиард сўмлик молиявий ресурслар топилди.

Хуллас, ўртоқлар, бизнинг истиқбол планларимиз ва яқин келажакка мўлжалланган социал соҳадаги планларимиз ғоят масъулиятлидир. **Бизнинг ёндашувимиз равшан** — одамлар ҳақида кўпроқ ғамхўрлик қилинсин, уларнинг меҳнатига ва турмушига кўпроқ эътибор берилсин. Аммо бу режалар экономикани ривожлантиришни жадаллаштириш, ҳар бир корхона, колхоз, совхоз, қурилиш, илмий муассаса, лаборатория, конструкторлик бюроси ва ҳоказоларнинг ишини яхшилаш билан бевосита боғлиқдир. Бунинг маъноси шуки, **биз учун экономика — қайта қуришнинг асосий майдонидир.**

Биз сўнгги вақтда саноат, аграр соҳа, капитал қурилишдаги ишларни кучайтирдик. Лекин яхшиланиш сари муайян ўзгаришлар билан бир вақтда қолоқлик, энг аввало машинасозлик, химия, енгил саноатда қолоқлик мавжуд. Мана шу бизни ташвишга солмоқда, чуқур модернизациялаш давом этаётган машинасозликдаги аҳвол бизни айниқса ташвишга солмоқда, биз юз берган қийинчиликларни албатта бартараф этишимиз ва ишнинг муваффақиятини таъминлашимиз лозим.

Шундай қилиб, экономикамизда ўзгаришлар бўляпти, лекин туб бурилиш ҳали бўлгани йўқ. Ана шундай улкан мақсадга қандайдир икки-уч йил ичида эришиш мумкин деб ўйлаш, шу вақт ичида ана шу чинакам революцион вазифаларни ҳал этишда туб бурилиш бўлади, деб ҳисоблаш хом хаёл бўлур эди. Ана шу бурилиш бўлиши учун кўп иш қилишга мажбурмиз. Бу ишда хом хаёллик бўлмаслиги лозим. Чунки гап уйнинг бурчакларини супуриш, деворларини оқлаш ҳақида эмас, балки бинони қайта қуриш ҳақида бормоқда. Асосий ишлар ҳали олдинда турибди.

Кўпинча: нима қилиш керак? — деб сўрашади. Бу саволга жавобан бундай дейман: **дастлабки босқичда экономикада,** унинг айрим тармоқларида, регионларида **ишнинг аҳволини аниқлаб олишимиз,** нимадан бошлашни белгилаб олишимиз, зарур структура ўзгаришларини амалга оширишимиз, капитал маблағ сарфлаш сиёсатини ўзгартириб, устун йўналишларни белгилаб олишимиз **лозим** эди. Халқ хўжалигида ишларни бундан буён қандай олиб боришимизни: ҳозир бизга бошқаришнинг қандай формалари, хўжалик юритишнинг қандай механизми зарурлигини, эндиликда қандай янги ёндашувларни қўлланишимиз кераклигини, меҳнат ва ишлаб чиқариш, илмий ва конструкторлик коллективларининг ташаббусини авж олдириш учун қандай омилларни ишга солишимиз кераклигини ҳал қилиб олишимиз ҳам лозим эди, албатта.

Биз асосан ана шундай ишларни тугалладик ва тегишли ҳужжатлар қабул қилдик. Бу ҳужжатларни партия Марказий Комитетининг июнь Пленуми маъқуллади. Давлат корхонаси тўғрисидаги қонун бу ҳужжатлар орасидаги энг муҳимидир.

Эндиликда навбатдаги босқич бошланди. Қарорларимиздан кейин уларга тўла мувофиқ равишда амалий ишлар бўлиши учун қабул қилинган қарорларнинг ҳаммасини рўёбга чиқариш керак.

Ўртоқлар, бу иш ҳали қилинмаган бўлса, барча ишлаб чиқариш коллективларида **тартиб ўрнатиш, интизом ва уюшқоқликни мустаҳкамлаш,** ўзининг бевосита бурчини ҳалол бажариш учун ҳар бир кишининг масъулиятини қатъий оширишдан бошлаш керак. Бу биринчи модда, ҳар биримиз нимадан бошлашимиз кераклигини — ўз ишимизни виждонан бажаришимиз зарурлигини кўрсатувчи биринчи моддадир. Бу — қандай лавозимни эгалламасин, жамиятимизда қандай жойда меҳнат қилмасин ҳаммамиз учун, ҳар биримиз учун энг тушунарли жавобдир.

Тартиб ва уюшқоқликка келганда эса, бу проблемаларнинг ҳал этилмаганлиги илгари жамиятимизга жуда қимматга тушар эди, ҳозир эса унга мутлақо йўл қўйиб бўлмайди. «Североникель» комбинатида ёш ишчилар, ҳаммамиз жуда талтайиб кетдик, деб тўғри айтишди. Шу сабабли ҳамма жойда, юқорида ҳам, республикаларда ҳам, областлар, районлар, меҳнат коллективларида ҳам тартиб ўрнатиш керак. Ўртоқлар, ҳамма жойда тартиб ўрнатиш керак. Биз экономикамизни тубдан ислоҳ қилаётган, янгича ишлаш лозим бўлган, илмий-техникавий, технологик, ташкилий вазифаларни ҳал этиш учун, хўжалик юритишнинг янги методларини жорий этиш учун ташаббускорлик, мустақиллик ва юксак масъулият талаб қилинаётган ҳозирги пайтда бу жуда муҳимдир.

Барча меҳнат коллективларининг биринчи ва жуда муҳим вазифаси — тартиб ва уюшқоқликни қатъий ўрнатиш, интизомни мустаҳкамлаш, меҳнаткашлар ташаббускорлигини ривожлантириш вазифаси — ана шундан келиб чиқади. Бу ўринда раҳбар кадрларимиз ва партия ташкилотлари олдинги сафда боришлари керак.

Шу вақтга қадар уларнинг кўплари юқорига ишора қилиб, ҳали у ерда каланинг учини топиб олишсин, дейишар эди. Кези келганда айтиш керакки, кўпгина партия органлари, раҳбар ходимлар ўзларининг сусткашликлари ва пассивликларини оқлаш учун ҳа деб «юқорига» ишора қила берар эдилар. Айниқса меҳнаткашлар қайта қуриш, ишларнинг аҳволини ўзгартириш, ҳар бир меҳнат коллективида у ёки бу шаҳар, ёҳуд районда тўпланиб қолган проблемаларни ҳал қилиш юзасидан конкрет қадамлар қўйишни талаб этишганида раҳбарлар шундай қилар эдилар. Қабул қилинган қарорлар ана шундай ходимларни типирчилатиб қўйди. Яқин вақт ичида кўп нарса равшан бўлиб қолади ва кимнинг қўлидан нима келиши маълум бўлади. Эндиликда ишлаш керак. Барча сиёсий кўрсатмалар бор, қарорлар қабул қилинган. Вазифалар белгилаб берилган. Энди ҳаммамиз ҳаракат қилишимиз лозим.

Қисқа қилиб айтганда, «кутиш хандақларига» тушиб олган кишилар дарҳол у ердан чиқишлари, камчиликларга, бўшашувчиликка, қолоқликка қарши ҳужумга ўтишлари керак.

Ҳозир биз меҳнаткашларнинг ташаббускорлиги ва активлигига, принципиаллигига алоҳида умид боғламоқдамиз. Биз масалани шундай қўйяпмиз ва хўжалик органлари, раҳбар кадрларимиз, партия ташкилотлари ана шунга асосланишлари керак — **меҳнаткашлар ҳар қандай ишга дахлдордирлар.** Бу уларнинг мамлакати, бу уларнинг тузуми, бу уларнинг жамиятидир. Улар хўжайинлардир. Партия ташкилотлари, кадрлар халқ хизматидадир, бутун партия ҳам халқ хизматидадир. Аксинча эмас. Меҳнат коллективларининг аъзолари ишлаб чиқаришда ўзларини хўжайиндек ҳис этишлари ва шундай ҳаракат қилишлари керак. Бу ҳуқуқнинг амалга оширилишига, меҳнаткашларнинг ташаббус кўрсатишларига тўсқинлик қилишга ҳар қандай уринишга — бундай уриниш ким томонидан бўлганидан қатъи назар — қатъий барҳам берилиши керак.

Ишни яхшилашга, олға томон ҳаракат қилишимиз, хўжалик юритишнинг янги методларини, барча янгиликларни, фан-техника тараққиёти ютуқларини жорий этишга халақит берадиган ҳамма нарсани бартараф этишга қаратилган ишларнинг барчаси фақат ҳаққоний бўлиб қолмай, шу билан бирга жамиятимиз учун ҳаётий зарурдир.

КПСС Марказий Комитети январь ва июнь Пленумлари қарорларининг моҳияти барча меҳнаткашларни корхоналарда тартиб ва уюшқоқлик ўрнатиш реал жараёнига, меҳнат коллективларининг ишлаб чиқариш ва социал ҳаётига раҳбарлик қилишга жалб этишдан иборат. Бу — давлат корхонаси тўғрисидаги қонуннинг асосий мақсади ҳамдир.

Шу сабабли, ўртоқлар, сизларга шуни айтмоқчиманки, энди юқоридан кўрсатма бўлишини кутманглар. Сиёсий йўл-йўриқлар сизга маълум, тегишли ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинган, эндиликда ҳаракат қилиш, қуйидан бўладиган ташаббускорликни кучайтириш лозим. Раҳбарлар ва партия ташкилотлари ана шу жараён тезроқ кенгайиб ва кучайиб бориши учун ҳамма ишларни қилишлари керак.

Шу мавзу муносабати билан Мурманск областига келганлигим, бўлиб ўтган суҳбатлардан қандай кўнгилли таассурот олганлигимни биласизларми. Ҳозирнинг ўзидаёқ одамларнинг ташаббускорлиги, уларнинг чинакам хўжайинлар бўлиш истаги сезилиб турибди. Область партия комитетининг биринчи секретари В. Н. Птицин менга айтганидек, областдаги ҳозирги вазият умумлаштириладиган бўлса, очиғини айтиш керак — меҳнаткашлар ҳозир кадрларга, партия ташкилотларига яхши маънода, жадаллаштириш маъносида катта тазйиқ ўтказмоқдалар.

Башарти у хўжалик, совет органларида, партия ташкилотларида одамларни чўчитаётган экан, бунинг сабаби фақат кўникмаганликдандир. Ҳолбуки, социализмда ана шундай бўлиши лозим. Вақти келадики, сизларнинг ўзларингиз ҳар қандай масалага коллективнинг эътиборини жалб қилиш, ҳар қандай масалани коллектив иштирокида ҳал этиш йўлларини қидириб қоласиз. Бу муҳим воситадир. Айни шу соҳада раҳбар кадрлар, партия ташкилотлари билан меҳнат коллективларининг чинакам иттифоқи вужудга келса, бу ҳал қилувчи куч бўлиб қолади. Техника — яхши нарса. Аммо ана шундай иттифоқ бўлмаса, бундан ҳеч нарса чиқмайди. Халқ — асосий кучдир. Ана шу кучни ҳаракатга келтирадиган асосий восита — демократия, хўжалик юритишнинг янги методларидир. КПСС Марказий Комитетининг январь ва июнь Пленумлари ана шуларни кўрсатиб берди.

Қуйидагиларни алоҳида таъкидлаб ўтишни истар эдим.

Ҳозир корхона тўғрисидаги Қонун, хўжалик ҳисоби, коллектив пудратига оид ҳамма нарсани, биз янги хўжалик механизми деб атаётган ҳамма нарсани яхши билиб олиш жуда муҳимдир. Бу унчалик осон эмас, ўртоқлар. Мен 1986 йилни эслайман. Ўшанда давлат қабулини жорий этишнинг дастлабки босқичига тайёргарлик кўраётган эдик. Унга баъзи бировлар жиддий муносабатда бўлишди, бошқалар эса менсимай қарашди. Жиддий муносабатда бўлганларнинг иши бу йил яхши бормоқда, ҳолбуки уларда ҳам қийинчиликлар бўлиб турибди. Менсимаганлар эса саросимага тушиб қолишди. Шундай саросимага тушдиларки, баъзи бировлар ундан ҳали қутила олганларича йўқ. Ахир бу йўлдан орқага чекиниш мумкин эмас, ўртоқлар.

Мана бугун биз портда суҳбатлашдик. Докерлар бизга: юк ортадиган машиналар олдик, аммо улар ишламаяпти, дейишди. Нима учун шундай бўляпти? Чунки сифатсиз. Бу бир мисол, мана сизга иккинчи мисол: телевизор сотиб олдинг — бир неча кундан ёки соатдан кейин ишдан чиқади. Колхозга трактор ёки қишлоққа комбайн келтирилади — бу трактор ва комбайн ишлаши учун яна бир ой овора бўлиб кам-кўстини тўғрилаш керак. Шундай экан, биз сифатдан, давлат қабулидан чекина оламизми, ўртоқлар? Ундай бўлса нима учун биз бутун иш вақтимизни, кучимизни, хом ашё, энергияни сарфлаяпмиз, натижада эса буларнинг ҳаммаси яроқсиз пировард маҳсулотга айланмоқда. Мен ҳамма нарсани қораламоқчи эмасман. Мамлакатимизда кўп яхши ишлар қилиняпти. Мудофаа соҳасини олиб кўринг. Бу соҳада биз орқада қоладиган жойимиз йўқ. Демак, ишлай оламиз. Аммо у ерда, сизларга айтсам, маҳсулотни қабул қилувчилар шундай ишлашадики, ишчилар ҳам, конструкторлар ҳам, инженерлар ҳам, хўжалик ходимлари ҳам — ҳамма терлаб кетади. Давлат қабули ана шундай ишлаши керак. Ана шундагина ўзимиз хоҳлайдиган техникага ҳам, товарларга ҳам эга бўламиз. Агар бундай бўлмаса, пулнинг бизга нима кераги бор, бу пулга нимани сотиб оламиз? Ахир, ўйлаб кўриш керак. Ҳар куни эрталаб нима учун ўз иш жойимизга келяпмиз? Нима мақсадда келяпмиз? Ҳаммамиз, бутун жамиятимиз бундай вазиятни пухта ўйлаб кўриши керак. Биз давлат қабулидан орқага чекина олмаймиз. Мен Марказий Комитет номидан ўн мартача гапирдим ва сифатни яхшилаш йўлидан чекиниш мумкин эмаслигини тушунгани учун, синфий жиҳатдан англагани учун ишчилар синфига чуқур миннатдорчилик изҳор қилдим. Бу хусусда ишчилар синфи ҳам бизга жуда катта мадад берди. Хўжалик раҳбарларидан баъзи бировлар эса ўзларини йўқотиб қўйишди.

Биз давлат қабулини жорий этиш ва корхоналарнинг давлат қабули шароитида ишлаш тажрибасини яхши ўрганишимиз, 1988 йил 1 январидан экономикамизнинг 60 проценти хўжалик ҳисоби, ўзини ўзи маблағ билан таъминлаш ва ўз харажатларини ўзи қоплаш принципига ўтказилганда қийин аҳволга тушиб қолмаслик учун ана шу тажрибадан тўғри сабоқ чиқариб олишимиз лозим. Бу принциплар эса давлат қабулига нисбатан янада қийинроқ ишдир. Давлат қабулини жорий этганда бўлгани каби биз хўжалик ҳисобини, ўзини ўзи маблағ билан таъминлаш ва ўз харажатларини ўзи қоплашни жорий этиш масалаларида ҳам орқага чекина олмаймиз.

Биз бошлаган ишларимизнинг ҳаммасидан чекина олмаймиз. Биз ичкиликбозликка қарши кураш бошладик, кўп одамлар бундан норози, лекин биз чекина олмаймиз. Ана шу ичкилик учун навбатда турганларнинг ҳукумат шаънига айтаётган гаплари бизгача етиб келяпти, биз буни биламиз. Баъзи жойларда эса бу тазйиққа бардош беришолмаяпти. Ҳеч қиси йўқ, шундай бўлишини олдиндан билган эдик. Одамларнинг асосий кўпчилиги ҳушёрлик тарафдори ахир. Агар биз бўш келсак, чекина бошласак, қайта қуришимиз фронти вайрон бўлади.

Хўжалик ҳисоби жорий этилади, корхоналарда вазият ўзгаради, бутун экономикамиз олға боради, пировард натижалар ҳам бошқача бўлади, бинобарин, ўртоқлар, социал проблемаларнинг бутун комплексини ҳал этиш учун янги имкониятлар очилади. Ахир, бизга тонна-тонна нефть, маъдан, кубометрлаб газ шунчаки ўзи зарур эмас, кубометрлаб ёғоч-тахталар, тонна-тонна чўянлар, пўлатлар ва бошқа нарсалар шунчаки ўзи зарур эмас. Буларнинг ҳаммаси бизга пировардида жамиятимизнинг, халқимизнинг турмуши ҳамма жиҳатларини яхшилашда фойдаланиладиган миллий даромадимизнинг кўпроқ бўлиши учун зарур. Кези келганда айтиб қўяй, бу тонналар бизда ҳозир ҳам кўп. Аммо биз миллий даромад бирлиги ҳисобида ривожланган мамлакатлардагига нисбатан энергия, материал ресурсларини бир ярим, икки баравар кўп сарфлаяпмиз. Демак, ҳозир тасарруфимиздаги мавжуд ресурслардан янги технология асосида, фан-техника тараққиётининг ютуқлари асосида тўғри фойдалансак бир ярим — икки баравар кўп миллий даромадга эга бўлишимиз мумкин. Нақадар катта имконият! Бойликларимиз ҳаммамизни қанчалик бузиб юборганини қаранг. Мен бу ҳақда гапирган эдим ва яна такрорлаяпман, бундан кейин ҳам такрорлайвераман, чунки ҳақиқатан ҳам аҳвол ана шундай. Биз ресурсларга кўмилиб кетганмиз. Бу ресурсларга қандай муносабатда бўляпмиз — ахир, бу бемаънилик-ку. Бундай муносабат нималарга олиб боришини энди сезиб турибмиз. Мана буни байрамона суҳбат қуриш дейдилар, шундайми? Аммо бу ленинчасигадир.

Хўжалик ҳисоби тўғрисида гапириладиган бўлса, хўжалик ҳисоби жорий этилганда ишга шунга мувофиқ ҳақ тўланади ва рағбатлантирилади. Шуни ҳам эсда тутиш керак. Чунки сиёсий иқтисодга оид категориялар ва терминларни ишлатмасдан оддий қилиб гапирганда, хўжалик ҳисоби оддийгина нарса — бу яхши ишни рағбатлантириш ва ёмон ишга тегишли баҳо бериш демакдир.

Мен ҳозир хўжалик ҳисобининг иқтисодий моҳиятига атайлаб чуқур назар ташлаётганим йўқ. Агар хўжалик ҳисоби меҳнаткашларнинг даромадини, бинобарин, уларнинг аҳволини, фаровонлигини, пировард натижаларга бевосита боғлиқ қилиб қўяр экан, бу ҳолда бир проблема ғоят кескин равишда кўндаланг бўлади. Гап хўжалик ҳисоби шароитида меҳнаткашлар, ишчилар, меҳнат коллективи бригадаларга, ишлаб чиқариш участкаларига, цехларга, техника хизматларига ва умуман у ёки бу корхонага меҳнат коллективи ўз тақдирини топшириб қўя оладиган ва ишонса бўладиган билимдон, замонавий қобилиятли ходимлар бошчилик қилишларидан ғоят манфаатдорликлари тўғрисида бормоқда. Демак, хўжалик ҳисоби шароитида ишлашга тайёргарлик кадрлар масаласини муҳокама қилиш ва ҳал этишни ҳам ўз ичига олади. Ҳамма иш давр тақозосига, меҳнаткашларнинг истакларига мувофиқ — демократик асосда қилиниши керак.

Мана шу қийин ўтиш босқичида тармоқларнинг штаблари, Иттифоқ иқтисодий идоралари корхоналарга ёрдамга келишлари лозим. Бу ҳозир улар учун энг асосий вазифадир. Мен Мурманскда бўлган икки кун ичида министрликлар шаънига, аввало, улар янги иқтисодий нормативларни корхоналарга етказишни кечиктираётганликлари муносабати билан кўп эътирозларни эшитдим. Бундай нормативларсиз хўжалик ҳисобига тайёргарлик кўришни ва ўтишни авж олдириш мумкин эмас.

Яна бир бор таъкидлашни истайманки, янгича шароитда ишлашга ғоят жиддий тайёргарлик кўриш, бу миллионлаб кишиларга оид эканлигини, бу жамиятимизнинг энг муҳим ва ҳал қилувчи соҳаси — экономикага тааллуқли эканлигини тушуниш лозим.

Ҳамма тармоқларда хўжалик юритишнинг янги методларини, янгича ёндашувларни, ишлаб чиқаришни ташкил этишнинг янги формаларини жорий этиш юзасидан икки йилдан кўпроқ вақт ичида тўпланган тажриба, давлат корхонаси тўғрисидаги Қонуннинг умумхалқ муҳокамаси чоғида тўпланган тажриба бизни шунга ишонтирмоқдаки, биз тўғри йўлдан боряпмиз. Дастлабки қийинчиликларга қарамай, бу ҳаммамиз учун, ўртоқлар, бутун жамиятимиз учун, социализм иши учун катта манфаатли ишдир. Бинобарин, ҳозирги босқичнинг барча проблемаларини катта масъулият ҳисси билан ҳал этишимиз лозим.

Ҳаммаси бирданига бўлавермайди. Эҳтимол, нуқсонлар ҳам, айрим хатолар ҳам бўлиши мумкин. Аммо ҳаммасини хотиржам, демократик асосда, бутун халқ иштирокида, ҳовлиқмай, сафсатабозлик қилмай, жиддийлик билан аниқлаб олиш керак. Чунки режалаштирилган ишларнинг ҳаммаси мамлакатимиз социал-иқтисодий тараққиётини жадаллаштиришга, меҳнаткашларнинг турмушини яхшилашга қаратилган. Буни яхши эсда тутиш керак. Экономикадаги юксалишнинг ҳаммаси пировард натижада халқ турмуш даражасини оширишга сарфланади ва аввало жамиятимиз социал соҳасининг аҳволида акс этади. Ҳозир бу масалаларнинг ҳаммаси оммавий ахборот воситаларида — матбуотда, радио ва телевидение орқали кенг муҳокама қилинмоқда. Бу нормал жараёндир. Бу жараён ҳамма ишни пухта билиб олиб, онгли равишда, ишонч билан самарали ҳаракат қилишимизга ёрдам беради.

Ҳозир қайта қуришнинг жуда кўп проблемалари билан бир қаторда **нарх тўғрисидаги масала — улгуржи, харид, чакана нархлар тўғрисидаги** масала ҳам муҳокама қилинмоқда. Сизларда кўпчилик мендан «бу проблема қандай ҳал қилинади?» — деб кўп сўрашди. Шу масала хусусида қуйидагиларни айтмоқчиман. Бу янги хўжалик механизмининг муҳим бўғинидир. Нарх-навони чинакамига йўлга қўймай туриб, хўжалик юритишнинг янги методларига ўтиш вазифасини ҳам ҳал қилиб бўлмайди. Улгуржи нархларни ҳам, харид нархларини ҳам, чакана нархларни ҳам тартибга солиш керак. Аммо Мурманск, Мончегорскдаги суҳбатлар, КПСС Марказий Комитетига ва ҳукуматга келаётган ахборотлар нарх тўғрисидаги баҳслар меҳнаткашлар орасида, бутун мамлакат аҳолиси орасида муайян ташвиш туғдирганлигини кўрсатмоқда. Бу тушунарлидир.

Бу ташвишланишнинг моҳияти ҳозирги раҳбарларимиз экономиканинг ҳамма проблемаларини халқнинг турмуш даражасини пасайтириш ҳисобига ҳал қилмоқчи бўлмаяптиларми? — деган саволга бориб тақалади. Бу хусусда съездда ҳам, Марказий Комитетнинг Пленумларида ҳам гапиришимга тўғри келган эди. Яна бир бор айтиб ўтмоқчиман: янги хўжалик ме...изминииг бошқа масала... билан шуғулланишими... тўғри келгани каби ...рхлар билан ҳам шу...ланишимиз керак бўлади.

Бироқ бу и... биринчидан, яна ўша экон...камизни ривожлантириш... жадаллаштириш, мамл...тимизда зарур маҳсуло...р ва товарлар ишлаб ч...аришни кўпайтириш, ми...й даромадни ошириш, ...ҳнаткашларнинг фаровонлиг...и ўстириш мақсадида қил...иши лозим. Ишнинг моҳи...и ана шунда.

Иккинчи...ан, Марказий Комитетн...г апрель Пленумидан к...ин, қайта қуришнинг да...лабки босқичида биз қан...й ҳаракат қилган бўлсак, бундан буён ҳам шундай ҳаракат қилаверамиз: ж...миятимиз ҳаётининг ҳамма асосий масалаларини ошкор... умумхалқ иштирокида ...уҳокама қилаверамиз. Нарх ...ғрисидаги масалани, бутун жамиятга, ҳар бир оилага дахлдор бўлган бу масалани ҳам ана шундай муҳокама қиламиз. Нарх тўғрисидаги масала ҳал қилиш учун етилганда у албатта меҳнаткашларнинг муҳокамасига қўйилади. Бу хусусда ҳамма нарса равшан бўлиши, ҳеч қандай ташвишланиш бўлмаслиги лозим.

Биласизларми, нархлар қандай бўляпти? Буни кўрсатиш учун бир неча мисол келтираман. Давлат колхозлар ва совхозларга улар етказиб бераётган маҳсулот, биринчи навбатда чорвачилик маҳсулотлари учун бу маҳсулотлар халққа сотилаётганига қараганда 1,5—2 баравар кўп ҳақ тўламоқда. Шу муносабат билан ўтган йилнинг ўзида гўшт ва сут сотишга ажратилган дотация 57 миллиард сўмни ташкил этди. Ҳолбуки, кўп одамлар аҳволнинг ана шундайлигини сезмайдилар ва билмайдилар.

Шу сабабли бу маҳсулотларни тегишли қадрлашаётгани йўқ, буни ўзларингиз ҳам биласизлар. Болалар нонни футбол қилиб тепишяпти, ахир. Қанчадан-қанча озиқ-овқат маҳсулотлари чиқитга ташлаб юборилмоқда. Ёки бошқа бир мисолни олайлик. Аёллар этиги 120—130 сўм туради, бугун ҳар бир киши йилига ўртача истеъмол қилаётган 62 килограмм гўшт ҳам шунча туради, яъни бир йилда истеъмол қилинган гўшт қиймати бир жуфт этикнинг нархига баравар. Ана шундай вазият вужудга келмоқда. Шу сабабли озиқ-овқат молларини ҳеч ким тежамаяпти, авайлаб муносабатда бўлмаяпти.

Аммо энг муҳими мана бунда. Катта даромад оладиган оилалар гўшт ва сутни кўпроқ истеъмол қиляпти ва бинобарин, ана шу дотациядан кўпроқ фойдаланяпти. Мана кўрдингизми қандай проблемалар бор.

Биз ҳозир ана шу масалага қандай ёндашишни ўйлаяпмиз.

Биздаги ишлар бошқа ривожланган мамлакатларга нисбатан қанчалик ғалати туюлишини кўрсатиш учун қуйидаги мисолларни келтираман. Калорияси бир хил бўлган озиқ-овқат маҳсулотларини олиб кўрайлик. Мана, қаранглар Совет Иттифоқида ноннинг нархини бирлик сифатида оладиган бўлсак, Қўшма Штатларда нон 5,5 баравар, Буюк Британияда — 3,6 баравар, Францияда — 4,1 баравар, ГФРда — 4,9 баравар, Венгрияда — 1,5 баравар қиммат туради. Бу буғдой нон нархининг фарқи. Гўшт, сут ва бошқа маҳсулотларда ҳам манзара ана шундай.

Хуллас проблемалар бор, уни ҳал қилиш керак, лекин меҳнаткашларнинг турмуш даражасини пасайтирмайдиган йўлини топиш керак.

Мана энди сизларга бир савол бермоқчиман: биз тўғри фикр юритяпмизми?

Овозлар: тўғри, тўғри.

Шу масалалар кўтарилаётган экан, сизларда раҳбарлар «қандайдир яширин режа тузишяпти» деган тасаввур пайдо бўлмаслиги учун яна бир бор такрорлайман: йўқ, ўртоқлар, экономика проблемаларини меҳнаткашларнинг турмуш даражаси ҳисобига ҳал қилиш бизнинг методимиз эмас. Илгари айтганимдек, экономикамизнинг ҳамма вазифаларини ҳаммамизнинг, мамлакатимиз барча меҳнаткашларининг яхши ишлашлари ҳисобига ҳал қиламиз.

Учрашувимизда яна шуни ҳам айтиб ўтмоқчиман. **Биз, ўртоқлар, тежамкорлик йўлини қатъий ўтказишимиз керак.** Меҳнатни тежаш, ресурсларни тежаш лозим, юқорида айтганимдек, пул маблағларини тежаш лозим. Бизда тартибсизликлар кўп. Мен буни битта, лекин жуда муҳим мисол билан исботлаб бермоқчиман.

Бир неча ўн йилликлар давомида экономикага ва умуман жамиятга раҳбарлик қилишда марказлаштиришга, буйруқ бериш — маъмуриятчилик методларидан фойдаланишга зўр бериб келинди, бу эса бошқарув аппаратининг — ҳам давлат, ҳам хўжалик аппаратининг, ҳам жамоат ташкилотлари аппаратининг, ҳам маълум даражада партия аппаратининг жуда кенгайиб кетишига олиб келди.

Бошқарув соҳасида ҳозир

(Давоми учинчи бетда).

Ўртоқ М. С. ГОРБАЧЕВ нутқи

(Давоми. Боши биринчи ва иккинчи бетларда).

бизда салкам 18 миллион киши банд, шундан 2,5 миллион киши бошқарувнинг турли органлари аппаратида ишлайди, 15 миллионга яқин киши эса бирлашмалар, корхоналар ва ташкилотларнинг бошқарув аппаратларида хизмат қиладилар. Буларнинг ҳаммаси мамлакат меҳнат ресурсларининг 15 процентини ташкил этади. Ҳар олти-етти кишига бир бошқарувчи тўғри келади.

Биз кенг демократиялаш, меҳнат коллективларининг ташаббускорлиги ва масъулиятини ривожлантириш, уларнинг мустақиллигини ошириш йўлидан бораётган ҳозирги пайтда, маъмурий методлар ўрнига бошқарувнинг иқтисодий методларига ўтаётганимизда бошқарувнинг ҳаддан ташқари кенгайиб кетган аппаратини ихчамлаштириш учун нималар қилиш кераклигини пухта ўйлаб олишимиз зарурлиги табиийдир. Илгари экономика соҳасида, умуман жамиятда биронта проблема туғилиши биланоқ уни ҳал қилиш учун шундай ташкилот тузиш ҳақида таклиф киритилларди. Бу проблемани ҳал қилишга ёрдам бергандир, деб ўйлаш мумкин. Мутлақо ундай эмас.

Аммо бу ишни биз ҳар бир инсон тўғрисида, унинг тақдири ҳақида, унинг оиласи тақдири тўғрисида ғамхўрлик қилиб, ғоят масъулият билан ва пухта ўйлаб амалга оширишимиз керак. Бу ўринда биз ҳамма нарсани социалистик тарзда ҳал этишимиз лозим. Мамлакатимизда иш жуда кўп ва ҳар бир кишига топилади. Иш жуда кўп.

Бутун бошқарув аппаратини сақлаш — миллий даромадни тежашнинг жуда катта манбаидир. Чунки ҳозир уни сақлашга — неча киши ишлаётганлигини мен юқорида айтиб ўтган аппаратга ҳақ тўлашга — йилига 40 миллиард сўмдан кўпроқ сарфлаяпмиз, миллий даромадни эса сўнгги йилларда 20 миллиард сўмга яқин миқдорда кўпайтираётирмиз.

КПСС Марказий Комитети ва ҳукумат яқинда илмий муассасаларни хўжалик ҳисобига ўтказиш тўғрисида қарор қабул қилдилар. Бу чора мамлакатимизда тўпланган илмий потенциалнинг самарадорлигини юксалтириш мақсадида ва яна тежамкорлик мақсадида амалга оширилмоқда. Буларнинг ҳаммаси фақат зарур чорагина эмас, балки адолатли чоралар ҳамдир.

Кеча «Североникель» комбинатининг директори ўртоқ Ермаков бундай деди: эндиликда хўжалик ҳисоби шароитида биз фанга у бизга берадиган реал самара учун ҳақ тўлаймиз. Шу вақтга қадар бу ишлар давлат ҳисобига қилиб келинганлиги сабабли фан нима беришига қарамай, шартномага қўл қўяр эдик. Эндиликда бундай қила олмаймиз. Бу — бизнинг пулимиз, биз хўжалик ҳисобини ва ўзини-ўзи маблағ билан қоплашни таъмин этишимиз керак. Шу сабабли илмий муассасаларнинг ходимлари ҳам социалистик уйимизга қандай қилиб, кўпроқ асал ташиб келишни ўйлаб кўришлари лозим. Пул ишлаб тополмаётганлар эса ўз-ўзидан тарқалиб кетаверсин. Бу ҳам демократияга хосдир, чунки социализм — бу меҳнатига қараб ҳақ тўлашдир. Меҳнат қилинмаса қандай ҳақ тўлаш мумкин. Шуни ҳам айтиб қўяйки, Министрлар Советининг қарори билан сўнгги йилларда экономикага арзийдиган ҳеч нарса бермаган иккита тармоқ институтини беркитиб қўйдик. Ҳозир эса бутун фанни хўжалик ҳисобига ўтказиш ҳақида қарор қабул қилинди. Буни жамият ва илмий ходимларнинг ўз манфаатлари тақозо этмоқда. Очиғини айтганда, истеъдодли илмий ходимлар реал меҳнатга, реал ҳиссага ҳақ тўлаш керак, деб масалани ўткир қилиб қўймоқдалар. Социализмнинг ҳар кимдан қобилиятига яраша, ҳар кимга меҳнатига яраша принципига қатъий риоя қилиш масаласини қўймоқдалар.

Биз бундан буён ҳам ҳаммани омилкорлик билан хўжалик юритишга йўналтирувчи қарорларни қабул қилиб, ана шундай чораларни амалга ошираверамиз. Планлаштириш ва бошқаришни ислоҳ қилишнинг моҳияти, қайта қуришнинг мақсадларидан бири ана шундан иборат. Аммо одамларнинг онгини, виждонини ҳам хўжасизликка қарши шафқатсиз кураш олиб боришга қаратиш лозим. Бизда ҳали хўжасизликлар нақадар кўп! Халқ хўжалигининг ҳар бир тармоғида бор. Ҳар бир тармоқ у ёқда турсин—ҳар бир коллективда, ҳар бир иш жойида хўжасизликка дуч келиш мумкин. Қишлоқ хўжалик маҳсулотларини ўриб-йиғиб олиш ва сақлаш, ёғоч тайёрлаш, қурилишдаги нобудгарчиликларни олиб кўринг. Эҳтимол, шу ерда ўтирганларнинг ҳар бири сира ўйланмасдан бизда ҳамма жойда хўжасизлик мавжудлигини исботловчи ўнлаб мисолларни келтира олади. Бу бизнинг душманимиздир. Биз йўл қўйиб бўлмайдиган даражада исроф қиляпмиз, тежамкор эмасмиз. Биз ана шуни англаб олишимиз ва мамлакатимизда ҳамма ишни яхшиланиш сари ўзгартиришимиз керак.

Тежамкорлик билан хўжалик юритишни ўрганиб олсак, ҳар ким ўз ишида, ўз иш жойида тегишли иқтисодий тартиб ўрнатса — хўжаликда жуда катта самара оламиз. Ўнлаб янги корхоналар қуришга, миллиард сўмлаб капитал маблағ сарфлашга ҳожат бўлмайди. Қайта қуриш натижалари яқинроқ ва сезиларлироқ бўлиб қолади. Ҳар қандай исрофгарчилик инсоннинг маънавиятига ғоят салбий таъсир қилиши тўғрисида гапирмаса ҳам бўлади. Исрофгарчиликдан қутулиш — биз яшаётган, ишлаётган, дам олаётган маънавий иқлимни янада соғломлаштириш демакдир.

Ўртоқлар, экономикани тубдан ислоҳ қилиш амалга оширилиши билан жамиятимиз қайта қуришнинг ҳал қилувчи босқичига қадам қўйишини таъкидлаб ўтиш керак. Кеча Мурманск области кон-руда комплекси вакиллари бўлган хўжалик ходимлари билан суҳбатда биз Сиёсий бюродагилар қайта қуришнинг энг қийин босқичи бошланди, деб ҳисоблаётганимизни айтдим. Бу жуда катта тарихий иш муваффақияти сиёсий, хўжалик жиҳатидан билимдонлик билан раҳбарлик қилишга ва меҳнаткашларнинг юксак онглилигига боғлиқдир. Икки асосий шарт ана шулардан иборат. Келинглар, масъулиятли вазиятимизни ана шундай тушунишга асосланиб биргаликда ҳаракат қилайлик.

Башарти қаердадир, нимадир юришмаса, кутилмаган, олдиндан билиб бўлмайдиган ёки номақбул натижа берса — бу ҳафсала пир бўлиши учун, курашдан воз кечиш учун сабаб эмас.

Бу бошқа ишга сабаб бўлиши керак. Режалаштирилган ишлар амалга ошмаётганлигининг, ҳали ҳам лоқайдлик, ташаббуссизлик, кутиб туриш сақланиб қолаётганлигининг сабаби нимада, деб масалани бирдан-бир марксчасига, социалистик тарзда, илмий асосда қўйишга ва фақат шундай қилишга сабаб бўлиши керак. У ёки бу вазиятнинг сабабларини билиб олгандан кейин эса аҳволни ўнглай бориб, қатъий ҳаракат қилиш лозим.

Биз ҳали турғунлик оқибатларини узоқ вақт бартараф этишимизга тўғри келади, албатта. Биз маълум даражада турғунликка кўникиб қолганмиз, психологиямиз турғунлик шароитига, унинг талабларига, кўринишларига мослашиб қолган, текисчилик, тайёрга айёрлик каби ҳодисалар бизда кенг тарқалган. Мен кўп одамлар учун турғунлик психологик жиҳатдан жуда қулай эди, деган бўлур эдим. Баъзи бировлар ҳозирга қадар ўша даврларни қўмсаш касаллигига учраганлар. Буни кўриш ва тушуниш керак — реаллик ана шундай. Бу реалликни ҳисобга олиб ҳаракат қилиш керак.

Лекин бундай воқеликни кўриш — у билан келишувчилик қилиш, воқеалар оқимида сузиш, деган маънони билдирмайди. Биз учун бундай воқеликни кўриш ва тушуниш фақат дастлабки қадам бўлиб, ана шундай вазиятни ўзгартиришнинг зарур шартидир. Биз буларнинг ҳаммасини фақат иқтисодий, социал чора-тадбирлар йўлида, умумий ва сиёсий маданиятни тарбиялаш йўлида бартараф эта оламиз. Бунинг устига рўй-ростлик ва ошкоралик вазиятида бартараф эта оламиз. Бу эса, ўртоқлар, инсон аҳлоқини, унинг гражданлик позициясини жиддий равишда яхшилайди. Биз обломовчилик билан социализм йўлидан бора олмаймиз,— деб аниқ ва равшан айтишимиз керак.

Умуман қайта қуриш суръатлари ҳам тезлашиб, кўламлари кенгайиб, тобора дадил қадам ташламоқда. Ана шу ҳаракатга изчиллик бахш этиш ва тегишли даражада уни жадаллаштириш — ҳамманинг вазифасидир. Яна бир бор таъкидлаб ўтмоқчиман: режалаштирилган ишларнинг ҳаммасини фақат меҳнатимиз билан амалга оширишимиз мумкин. Ҳеч қандай мўъжиза бўлмайди, бўлиши ҳам мумкин эмас. Биз ҳаётимизни янгилашдан ғоят манфаатдормиз, Бинобарин, уни ўз қўлимиз билан барпо этишимиз керак! Ҳамма гап мана шунда.

Ўртоқлар! Областингиздаги аҳволга умумий ишимиз, умуман қайта қуришнинг вазифалари орқали қараш керак. Сизларнинг меҳнат ҳиссангиз тўғрисида гапириб ўтдим. Биз уни жуда қадрлаймиз, аммо ишингизга оид эътирозларим ҳам бор.

Аввало, сизларга шуни айтмоқчиман, сизлар узоқ шимолда яшайсизлар. Сизларда аҳолининг состави ҳам бошқача, вазифалар ҳам ўзгача, улар алоҳида шароитларда ҳал қилинмоқда. Шаҳарда яшовчилардан кўпларининг иш жойи денгизда, уйидан минглаб миль олисда. Шундай экан одамларнинг кўпроқ ғамхўрликка, турмушнинг социал-маданий шароитларига муҳтожлиги ҳам табиийдир.

Масалага ана шу тарзда ёндашиб, эътиборингизни уй-жой қурилиш суръатларининг пастлигига қаратишни истар эдим, бу эса, айниқса балиқчиларни уй-жой билан таъминлашда кескинликни вужудга келтирди. Ҳозир иш бирмунча ўзгарди. Аммо бугун область ташкилотларида мавжуд бўлган ҳисоб-китоблар (бу ҳисоб-китоблар меҳнат коллективлари маълумотларига асосланган) уй-жой проблемасини 2000 йилгача ҳал этиш вазифасига мос келмайди. Бу ишни ўзгартириш, суръатни ошириш керак.

Мактабгача тарбия болалар муассасалари, мактаблар, медицина, маданият, спорт муассасалари билан таъминлашда ҳам қийинчиликлар оз эмас.

Кеча ишчиларнинг эътирозларини эшитиш ачинарли ва аламли бўлди. Сўнгги олти-етти йил ичида «Североникель» комбинатининг қуввати икки баравар ошди. Бироқ шу қадар улкан вазифани ҳал этиш давомида на комбинат раҳбарларида, на область раҳбарларида ана шу ишлаб чиқариш вазифаларини ҳал қилаётган одамлар тўғрисида ғамхўрлик қилиш учун эътибор ҳам, партиявийлик ҳам, қолаверса виждон ҳам етишмади. Яна социал соҳага қолдиқ принципи асосида ёндашилмоқда. Қолган-қутган нарсаларгина социал соҳага ажратилади. Натижада ўртоқ Владимир Николаевич Ермаков билан, бошқа ўртоқлар билан биргаликда кеча болаларни қолдириб кетадиган жой йўқ, мактабгача тарбия болалар муассасалари етишмаяпти, деган ҳақли эътирозларни эшитиб, жуда ноқулай аҳволда қолдик. Ахир, бу тартибсизликдир. Ношудликдир. Умуман, масъулиятсизликдир.

Ўртоқлар, мен гапираётган бу вазифалар осон эмас, албатта. Қатъий чоралар кўриш лозим, йирик панелли уйсозлик қувватларидан яхшироқ фойдаланиш зарур. Областда бинокорлик материаллари ишлаб чиқаришни ривожлантириш билан жиддий шуғулланиш керак. Ахир, бундай катта имкониятларни бошқа жойларда топиш қийин. Бу ерда ҳамма нарса бўлиши мумкин, аммо Мурманск областига цементни ташиб келтиришяпти, бинокорлик материаллари етишмайди. 1936 йилда қурилган Кильдинск ғишт заводи асосий фондлар эскириб қолганлиги сабабли ишлаб чиқариш ҳажмини камайтирмоқда.

Ахир, бу маҳаллий область ташкилотлари мазкур проблемаларга қандай муносабатда бўлаётганликларини, министрликлар областни социал жиҳатдан қайта қуриш билан боғлиқ бўлган масалаларни ҳал этишга қандай муносабатда бўлаётганликларини кўрсатмайдими? Ҳолбуки, бу ерда, Шимолда энг катта министрликларимизнинг корхоналари ишлаб турибди, нима, улар иқлими совуқ ўлка аҳолисига нормал шароит яратиш тўғрисида ғамхўрлик қила олмайдиларми? Биз мана шу масалаларнинг ҳаммасини комплекс кўриб чиқишни топширамиз. Лекин шуни ҳам айтиб қўяйки, область партия комитети ва область ижроия комитети ҳам қатъийроқ ҳаракат қилишлари лозим, Бола йиғламаса онаси эмизмайди, дейдилар.

Ёки аҳоли жон бошига халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқаришни олиб кўринг. Сизларда бу кўрсаткич Россия Федерациясидаги ўртача кўрсаткичдан 36 процент паст. Мен тушунаман, сизлардаги структура бошқача, бу ерда хом ашё тармоқлари мавжуд. Аммо маҳаллий хом ашёдан цемент ишлаб чиқариб, уни халқ хўжалигига етказиб бериш, чакана савдо учун, якка тартибдаги қурилишни ривожлантириш учун, боғбонлар учун халқ истеъмоли товари сифатида етказиб бериш мумкин-ку, ахир? Масалани ҳал қилиш мумкинми? Мумкин! Фақат, ҳал қилинмаяпти.

Кези келганда айтиб ўтай, сизларда ҳозир Мурманск областида ортиқча меҳнат ресурслари пайдо бўлмоқда. Уларни иш билан таъминлаш керак. Наҳотки хотин-қизларни ишлаб чиқаришда банд қилиш мумкин бўлмаса? Айниқса, ҳарбий хизматчилар оилаларидаги хотин-қизларни, Улар, одатда, маълумотли кишилар. Ленинград ва Рига каби марказлар билан алоқа боғлаб, бу ерда радио-техника саноати, электрониканинг филиалларини ташкил этиш мумкин эмасми? Бу область потенциалини оширади.

Кемасозлик министри И. С. Белоусов шу ерда ўтирибди. Бу министрлик ўзи учун қанчадан-қанча автоматика, приборлар ясайди. Буларнинг ҳаммасини мана шу ерда ишлаб чиқарса бўлмайдими? Аммо Игорь Сергеевич: йўқ, Мурманскда фақат иш ҳақи эмас, балки унга коэффициентни ҳам қўшиб тўлаш керак, деяпти. Шу ҳам гап бўлдими?

Шу вақтга қадар ҳам областдаги, ҳам Мурманск шаҳридаги саноат корхоналарининг тўртдан бир қисми аҳоли учун товарлар ишлаб чиқаришга жалб этилмаган. Бу иш ярамайди, ўртоқлар!

Аҳоли квартираларни, рўзғор техникасини ремонт қилишда, кийим тиктиришда қийинчиликларга дуч келмоқда. Матлубот кооперацияси ўзини унча кўрсата олмаяпти.

Архангельск области — сизларга қўшни область. Мурманск областида Архангельск областидагига нисбатан кооперация орқали сабзавот, мева, картошка 2—3 баравар кам сотилмоқда. Демак, кооперацияга пассив, ташаббуссиз одамлар бошчилик қилмоқда. Сўнгги йилларда областнинг ўзида бройлер, чўчқа гўшти, сут етиштиришни кўпайтириш юзасидан кўп иш қилинганини ютуқ сифатида таъкидлаб ўтмоқчиман. Бу яхши, аммо уни янада ривожлантириш, озиқ-овқат маҳсулотларини ташқаридан келтиришни камайтириш учун бунинг йўллари, резервларини қидириш керак. Бундай қилиш ишончлироқ, фойдалироқ, муҳимроқ бўлади. Областда нима учун теплицалар атиги 18 гектарлигини тушуниб бўлмайди. Бу соҳада битта принцип бор — ҳар бир кишига бир квадрат метр теплица тўғри келиши керак. Областингизда бир миллион юз минг аҳоли бор, демак, 100 гектар теплица бўлиши керак. Теплицаларни биз тайёр элементлардан йиғамиз. Сельхозтехника қанча буюртма берилса, шунча монтаж қилиб бера олади. Биз дунёдаги кўпгина мамлакатларда теплицаларни монтаж қилиб беряпмиз. Қувватлар жуда катта, ҳаммаси пухталаштирилган. Шимолдаги ва Сибирдаги шаҳарларнинг кўпи теплица ҳисобидан сабзавот билан таъминлаш проблемасини аллақачон ҳал қилган.

Шимолнинг конкрет шароитида бу ерга ташиб келтирилаётган нарсаларнинг ҳаммасини сақлаш ва улардан фойдаланиш муҳим вазифадир. Буни қарангки, 1986 йилда сизларда картошка ва бошқа мева-сабзавот маҳсулотларини сақлаш чоғида 40 минг тоннаси нобуд бўлди ва молларга бериб юборилди. Бу, ўртоқлар, сотилаётган маҳсулот ҳажмининг 22 процентидир. Тушунаман, бу маҳсулот сифатига боғлиқ бўлиши мумкин. Лекин сақлашга ҳам боғлиқ бўлса керак. Областдаги катта шаҳарларда бу проблемани асосли ҳал этиш учун ишончли омборлар қуриш мумкин эмасми? Область ва шаҳар ташкилотлари қаёққа қараяптилар? Демак, улар бу масалага қолдиқ принципи асосида ёндашмоқдалар.

Областнинг балиқ саноатини ривожлантиришда сезилаётган салбий тенденциялар бизни ташвишлантирмоқда, чунки балиқ саноатингиз экономикада салмоқли ўринни эгаллаб турибди. Белгиланган топшириқлар бажарилмаяпти. Тармоқда анчагина проблемалар бор: кемалар нормадан ортиқ туриб қолмоқда ва маҳсулотни қайта ишлашда камчиликлар бор. Бугун биз шу ҳақда қизиқарли ахборотлар, таклифлар эшитдик. Бу балиқни қайта ишлаш техникаси тайёрлаётган бирлашмаларнинг конкрет ишланмалари билан мустаҳкамланганлиги яхши. Мана шу муаммони ҳал этиш учун биз областга ёрдам беришимиз керак, деб ўйлайман. Бироқ балиқчиларнинг ўзлари ҳам ўйлаб кўришлари зарур, жойларда янада қатъият билан ҳаракат қилиш ва партия ташкилотлари ҳам мазкур масалалар ҳал этилишини кузатиб боришлари лозим. Балиқ хўжалиги министрлиги, бу ерда ўтирган ўртоқ министр Котляр ҳам чора кўришади, деб ўйлайман.

Кола ярим оролининг ресурслари ва табиий ресурсларидан комплекс фойдаланиш проблемаси ҳозирги пайтда, айниқса, катта аҳамият касб этди. Бунда гап, энг аввало, апатит нефилин рудалари тўғрисида бормоқда. Бу борада ҳозирнинг ўзидаёқ кўпгина ёндашувлар йўли топилди. Илм-фан ўз ишланмаларига эга. Бу эса катта миқдорда маблағ сарфлашни талаб этади. Уч миллиард сўмдан ортиқ маблағ сарфлаш зарурлигини айтмоқдалар. Лекин мен кечаги суҳбат биз учун, шунингдек, марказга ва бу проблема билан боғланган барча кишиларга фойдали бўлади, деб ўйлайман. Яқин кунларда бу ерда ўртоқлар ишни бошлаб юборадилар ва министрлик, Госплан, маҳаллий органлар Марказий Комитет ва ҳукумат учун таклифлар тайёрлайдилар. Биз Сиёсий бюрода бу масалаларни кўриб чиқамиз. Бунда Иттифоқ миқёсидаги катта-катта манфаатлар бор ва уларни пухта ўйлаб кўриш керак.

Ўртоқлар, Мурманск шаҳри ва области меҳнаткашлари область ва мамлакат олдида турган вазифаларни қатъият билан ҳал этадилар, деб ишонч билдиришни истайман. Энг қийин вазифаларни ҳал этиш учун курашишга маҳоратингиз ҳам, партия йўлини амалга ошириш учун кураш олиб бориш маҳоратингиз ҳам етарли, деб ўйлайман. Ватанпарварлик туйғуси сизларда кучли. Сизларга катта муваффақиятлар тилайман.

Ўртоқлар! Бутун дунёдаги миллион-миллион кишилар мамлакатимиздаги қайта қуриш жараёнининг боришини зўр қизиқиш билан кузатиб турибдилар. Биз мамлакат барча кучларининг бирлаштирилишини тақозо этаётган улуғвор бунёдкорлик ишларини, революцион ўзгартишларни дадил бошлаб юборганлигимиз бизнинг тинчликни сақлаб қолиш мумкинлигига — инсоният келажаги мавжудлигига ишончимиз комил эканлигининг яққол далилидир.

Тўғри, халқаро вазият мураккаблигича қолмоқда. Хавф-хатар сақланиб қолмоқда. Биз бундан кўз юмишга ҳаққимиз йўқ. Аммо шунга қарамай, нималардир ўзгарди ёки ўзгара бошлади. Агар Ғарбдаги баъзи юқори мартабали арбобларнинг нутқларигагина, шу жумладан, уларнинг «программавий» баёнотларига қараб вазият тўғрисида фикр юритадиган бўлсак, гўё ҳамма нарса илгаригидек қолганга ўхшайди, албатта. Советларга қарши ўша-ўша хуружлар, бизнинг ўз тартиб ва принципларимиздан воз кечиб, тинчликка содиқлигимизни исботлашимиз керак бўлган талаблар, ўша-ўша муҳолифлик тили билан айтилаётган «тотализация», «коммунистик экспансия» ва шу каби ибораларни тез-тез учратиш мумкин.

Лекин бир неча кундан бери ана шу нутқларни энди ҳеч ким эсга олмаяпти ва ҳар ҳолда уларда учратилмаган тезислар амалий-сиёсий музокаралар ва мулоқотлар даврасида асосий ўринни эгалламоқда. Бу жуда мароқли жиҳат, мароқли ҳодисадир. Айни шу нарса биз кечаги кун дабдабабозлигига дуч келаётганлигимизни тасдиқлайди, жонли, реал жараёнлар эса ҳаракатга келди. Демак, ҳақиқатан ҳам нималардир ўзгармоқда. Ўзгаришларнинг жиҳатларидан бири шуки, бизнинг ташқи сиёсатимиз, ташаббусларимиз, ядросиз дунё тўғрисидаги программамизни шунчаки, «пропаганда» дейилса, энди одамлар бунга ишонмайди.

Халқаро муносабатларнинг, жаҳон сиёсатининг янги, демократик фалсафаси ўзига йўл очмоқда. Инсонпарварлик, умуминсоний мезонлар ва қадриятлар билан биргаликда янгича тафаккур ғоят турли табақалар онгига сингиб бормоқда. Бундай тафаккурнинг кучи шундаки, у халқнинг соғлом фикрига ҳамоҳангдир. Жаҳон афкор оммаси, дунё халқлари жаҳондаги вазиятдан ғоят ташвишланаётганлигини ҳисобга оладиган бўлсак, бизнинг сиёсатимиз — мулоқотга, изланишга, яхшироқ дунёга, халқаро муносабатларни нормаллаштиришга даъватдир. Мана шунинг учун ҳам бизнинг ташқи сиёсат соҳасидаги ташаббусларимизнинг аҳамиятини қоралаш, камситиш йўлидаги барча уринишларга қарамай, бу ташаббуслар ўзига йўл очмоқда, чунки улар меҳнаткашлар кенг оммасининг ва Ғарбдаги реал фикрловчи сиёсий доираларнинг кайфиятларига ҳамоҳангдир.

Давлатлараро муносабатларда ҳам яхши тенденциялар кучайиб бормоқда. Шарқ билан Ғарб ўртасидаги сермазмун, ошкора ва иккала томон учун самарали мулоқот жаҳон сиёсатидаги ҳозирги вазиятнинг ўзига хос белгиси бўлиб қолди. Яқиндагина бутун дунё Вашингтондаги музокаралар чоғида эришилган ўртача олислик ва оператив-тактик ракеталарга оид битимни тузиш ғоят қисқа муддатларда туғалланиши ва сўнгра у олий даражада имзоланиши тўғрисидаги аҳдлашувни табрикладие. Биз шу тариқа реал ядровий қуролсизланиш ишида катта қадам қўйиш арафасида турибмиз. Агар бу тадбир амалга оширилса, бу урушдан кейинги бутун давр мобайнидаги дастлабки қадам бўлади. Шу вақтгача қуролланиш пойгаси давом этарди ёки маълум даражада ана шу қуролланиш пойгасини ҳар ҳолда бир мунча чеклар эдилар, бироқ қуролсизланиш юзасидан, ядро қуролини тугатиш юзасидан ҳали бирорта ҳам конкрет тадбир амалга оширилмаган эди.

Совет — Америка икки томонлама қарорига келиш йўли қийин бўлди. Рейкьявик бу йўлда бурилиш нуқтаси бўлиб қолди. Турмуш Исландия пойтахтидаги учрашувларга биз берган баҳонинг тўғрилигини тасдиқлади. Ҳар қандай шов-шувларга, умидсизликларга, умидлар «барбод бўлди» деб аюҳаннос солаётган пропагандага қарамай, воқеалар Рейкьявик асос солган йўлдан борди. Ёдингизда бўлса, бу воқеалар Рейкьявикдаги учрашув натижасиз тугаганидан кейин орадан деярли 40 минут ўтгач, биз берган баҳонинг тўғрилигини тасдиқлади.

Рейкьявик ҳақиқатан ҳам жаҳон тарихида бурилиш нуқтаси бўлди, дунёдаги вазиятни яхшилаш имкониятини кўрсатиб берди. Шундай бир вазият вужудга келдики, Рейкьявикдан кейин ҳеч ким гўё ҳеч нарса рўй бермагандек ҳаракат қила олмади. Биз учун ҳам Рейкьявик ўзимиз танлаган йўлнинг тўғрилигини, янгича сиёсий фикрлашнинг зарурлиги ва амалийлигини тасдиқлаган воқеа бўлди.

Ҳали Рейкьявикда асос солинган имкониятдан тўла фойдаланилмаяпти. Бироқ ҳозирнинг ўзидаёқ ўртача олислик ракеталари ва оператив-тактик ракеталар соҳасида силжишга эришиш мумкинлиги аниқ бўлиб қолмоқда. Бундан ташқари, ядро синовларини тақиқлаш тўғрисидаги масалада ҳам силжиш сезила бошлади, тез орада ана шу проблема юзасидан кенг кўламдаги музокаралар бошланади. Мораторийимиз бекор кетмаганлиги равшан. Бу ҳам биз учун осон иш бўлмади. У дунёнинг ҳамма жойида синовларни тўхтатиш тўғрисидаги талабларни юзага келтирди ва кучайтирди.

Воқеаларнинг қандай боришини олдиндан айтиб бермоқчи эмасман. Ҳамма нарса бизга боғлиқ эмас. Яқинда Вашингтонда эришилган дастлабки натижалар, АҚШ президенти билан бўладиган учрашув стратегик ҳужум қуроллари ва космосга қурол олиб чиқмаслик соҳасида, шунингдек, бошқа кўпгина соҳаларда ўзига хос тинчлик «занжирли реакция»сини вужудга келтириши мумкинлиги шубҳасиздир. Бу масалалар бугунги кунда халқаро мулоқот кун тартибига қўйилишини қатъиян тақозо этмоқда.

Демак, халқаро вазият яхшиланишининг нишоналари мавжуд. Аммо, такрор айтаманки, жаҳондаги вазиятни янада кескинлаштириб юбориши мумкин бўлган хатарли жиҳатлар ҳам бор.

Ўзгаришларга қаршилик кўрсатаётган кучларга, барча илғор нарсаларга нисбатан дарғазаблик билан тўлиб-тошган, таъсирчан ва жуда агрессив кучларга етарли баҳо бермаслик биз учун масъулиятсизлик бўлур эди. Бундай кучлар Ғарб дунёсининг турли доираларида бор. Бироқ ҳарбий-саноат комплексига бевосита идеологик ва сиёсий жиҳатдан хизмат қилаётган ва айтиш мумкинки, унинг қарамоғида бўлган кишилар орасида бу кучлар, айниқса, кўпдир.

Мана шунинг яққол мисолини кўриш мумкин. 10 сентябрь куни АҚШ конгрессининг бирлашган иқтисодий комитетида «Горбачевнинг иқтисодий ислоҳотлари» мавзуида туркум суҳбатлар бошланди. Унда сенаторлар ва конгресс аъзолари иштирок этмоқдалар. Суҳбатлар очиқ ва яширин равишда ўтказилмоқда. Маъмурият вакиллари ҳамда Марказий Разведка Бошқармасининг, АҚШ мудофаа министрлигининг, турли илмий марказларнинг советшунос аналитиклари сўзга чиқмоқдалар. Умуман бу Совет Иттифоқида нималар бўлаётганлиги тўғрисида Америкада бундай юқори даражада атрофлича муҳокама ўтказилаётганлигини нормал, ҳатто яхши бир ҳолат дейиш мумкин ва бу биздаги қайта қуриш дунёдаги бошқа мамлакатлар учун, шу жумладан, Қўшма Штатлар учун ҳам муҳим аҳамиятга эга эканини билдиради.

Турли, жумладан, очиқдан-очиқ қарама-қарши фикрлар айтилмоқда. Бу фикрларда амалий, объектив жиҳатлар бор ва уларнинг баъзилари тўғрисида жиддий мунозара олиб бориш мумкин, баъзиларини эса ҳатто айтишим мумкинки, эшитса зиён қилмайди. Мазкур комитет аъзолари Қўшма Штатлар «қайта қуришни табриклаши керак», чунки бу жараён ядро тўқнашуви хавфини камайтиришга олиб келади, деган фикрни ҳам эшитдилар.

Бироқ ана шу муҳокамалар чоғида маъмурият ва конгрессга бошқача тавсиялар ҳам берилмоқда. Мана, улардан бирини деярли сўзма-сўз келтирамиз: агар Совет Иттифоқи КПСС XXVII съезди ўртага қўйган марраларга эришса, бу аввало, унинг халқаро майдондаги нуфузини мустаҳкамлайди, КПССнинг мамлакат ичкарисидаги ва чет эллардаги обрў-эътиборини оширади... Шу тариқа АҚШ миллий хавфсизлигига таҳликани кучайтиради. Мана, қандай хулоса чиқариш мумкин экан. Сўнгра айтиладики, қайта қуришнинг муваффақияти Ғарбий Европанинг сиёсий ва иқтисодий бирлигини заифлаштириши мумкин, чунки СССР Ғарбий Европа бозорига чиқиб олади. СССРнинг ривожланаётган мамлакатлардаги сиёсий таъсири кенгаяди, чунки унинг ана шу давлатларга ҳарбий ва бошқа хил ёрдами кўпайтирилиши мумкин, уларнинг баъзилари эса совет экономикаси модели АҚШ экономикасига нисбатан рақобатга бардошли бўлиб чиқса, уни қабул қилишни истаб қоладилар.

Яна шундай мулоҳаза юритилади: қайта қуриш халқаро молиявий ва иқтисодий ташкилотларда СССРнинг позицияларини мустаҳкамлаши билан хатарлидир, Ана шу аналитиклар Совет Иттифоқининг қурол-яроғлар устидан контроллик соҳасидаги ташаббуслари, шунингдек, ўртача олислик ракеталарига оид шартнома имзоланиши мумкинлиги билан боғлиқ, унинг жаҳон миқёсидаги таъсири кучайиши алоҳида хавф туғдиради, деб билмоқдалар.

Натижада қандай хулосага келинганини эшитиб кўринг: КПСС ва Совет ҳукумати раҳбарияти ўтказаётган СССРнинг социал-иқтисодий сиёсати **барбод бўлиши** АҚШнинг миллий манфаатларига мос келур эди.

Бундай барбод бўлишга «ёрдам бериш» учун қуйидаги стратегик мудофаа ташаббуси доирасида ракетага қарши мудофаанинг қимматга тушадиган системалари программаларини авж олдириш; қимматга тушадиган ғоят аниқ қурол ва космосда жойлаштириладиган ҳарбий системаларни яратиш учун янада кўпроқ маблағ ажратиш; Совет Иттифоқи қўллаб-қувватлаётган мамлакатларнинг ҳукуматларига қарши актив кураш олиб бораётган гуруҳлар ва режимларга берилаётган ҳарбий ёрдам ҳамда бошқа хил ёрдам ҳажмини кўпайтириш; СССРнинг бошқа мамлакатлар ва халқаро ташкилотлар билан иқтисодий ҳамда савдо алоқалари ўрнатишига қаршилик кўрсатиш; СССРга ва бошқа социалистик мамлакатларга илғор технологияни бериш имкониятига бутунлай чек қўйиш, КОКОМ ва унга кирувчи давлатлар фаолияти устидан контролни кучайтириш тавсия этилади.

Мана шундай ошкора ва сурбетларча йўл тутилмоқда. Биз ҳам бундай позицияни ҳисобга олмай қололмаймиз. Айни вақтда АҚШ расмий кишиларининг оғзидан тез-тез эшитилаётган тинчликсеварлик даъволари бир вақтнинг ўзида «куч ишлатиш сиёсати»ни кўкларга кўтаришга ва мен юқорида айтиб ўтган тавсиялар муаллифларининг далил-исботларига жуда ўхшашдир.

Милитаристик, Советларга қарши кучлар халқ орасида ва Ғарбдаги сиёсий доиралар орасида ҳозир Совет Иттифоқида рўй бераётган воқеаларга қизиқиш кучайиб бораётганидан, унинг ташқи сиёсати тобора яхшироқ тушунилаётгани сунъий равишда вужудга келтирилган «душман образи»ни, улар виждонсизлик билан ўн йиллардан буён ишлатиб келаётган образни йўққа чиқариши мумкинлигидан ошкора ташвишга тушмоқдалар. Ҳа, майли, бу уларнинг ташвиши. Биз қайта қуриш ва янгича фикрлаш йўлидан қатъият билан бораверамиз.

Ўртоқлар! Мурманскда, Совет Заполярьеси пойтахтида гапирар эканмиз, планета шимолий қисмидаги вазият нуқтаи назаридан ҳам умуминсоний ҳамкорлик ғоясига назар ташлаш ўринлидир. Бизнинг назаримизда, бунинг учун бир қанча жиддий сабаблар бор.

Арктика — Шимолий муз океани бўлибгина қолмай, шу билан бирга у уч материк: Европа, Осиё ва Американинг шимолий чеккаларидан ҳам иборатдир. Бу ерда Европа-Осиё, Шимолий Америка ва Осиё-Тинч океан регионлари қўшилиб, чегаралар туташиб, муҳолиф ҳарбий блокларга мансуб бўлган, шунингдек блокларга кирмайдиган давлатларнинг манфаатлари бир-бирига дуч келади.

Шимол — Совет Иттифоқи, унинг шимолий чегараларининг хавфсизлиги проблемаси ҳамдир. Бу борада биз тарихий, ўзимиз учун қимматли тажрибага эгамиз. Мурманскликлар 1918—1919 ва 1941—1945 йилларни яхши эслайдилар. Бу аср уруши Шимолий Европа мамлакатлари учун ҳам оғир синов бўлди. Бизнингча, улар ўзлари учун жиддий хулосалар чиқариб олдилар. Айни шунинг учун ҳам мазкур мамлакатлардаги ижтимоий иқлим янгича сиёсий тафаккурга нисбатан бирмунча актив муносабатда бўлмоқда.

Европада хавфсизлик ва ҳамкорликка доир тарихий кенгаш шимолдаги мамлакатлар пойтахтларидан бири — Хельсинкида ўтказилганлиги диққатга сазовордир. Бу жараённи ривожлантиришда қўйилган навбатдаги катта қадам — ишонч тадбирлари тўғрисидаги дастлабки принципиал аҳдлашув шимолдаги бошқа пойтахт — Стокгольмда ўртага қўйилганлиги диққатга сазовордир. Рейкьявик ядро қуроли абадий эмаслиги ва инсоният ана шу доимий хавф-хатарга маҳкум этилмаганлиги тўғрисидаги орзу-умиднинг рамзи бўлиб қолди.

Халқаро хавфсизлик ва қуролсизланиш масалаларига доир йирик ташаббуслар Шимолий Европадаги машҳур сиёсий арбобларнинг номлари билан боғлангандир. Булар Урхо Кекконен, малъун қотил қўлидан ҳалок бўлганлиги Совет кишиларини ғоят ларзага солган Улоф Пальме, кўп йиллар давомида социалистик интернационалнинг маслаҳат кенгашига бошчилик қилган Калеви Сорсадир. Биз Норвегия Бош министри Гру Харлем Брундтланд бошчилик қилаётган атроф-муҳит ва ривожланиш масалалари билан шуғулланувчи нуфузли халқаро комиссия фаолиятини табриклаймиз.

НАТОга аъзо бўлган Дания ва Норвегия тинч даврда бир томонлама тартибда ўз территорияларида чет эл ҳарбий базалари ва ядро қуролини жойлаштиришдан воз кечганликларини Совет Иттифоқидагилар муносиб баҳоламоқдалар. Бундай позиция изчил амалга оширилиб борилса, у Европадаги кескинликни бартараф этишга ёрдам беради.

Лекин бу умумий манзаранинг бир қисми, холос.

Бутун дунёмизнинг манфаатлари муштараклиги, ўзаро боғлиқлиги ҳамма жойдан кўра ернинг шимолидан, Арктикадан яққолроқ сезилиб туради. Чунки Арктика ва шимолий Атлантика Европа, АҚШ ва Канададаннинггина эмас, шу билан бирга жанубий Осиё ва Африканинг иқлимига ҳам таъсир кўрсатувчи циклонлар ва антициклонлар пайдо бўладиган «об-ҳаво ошхонаси» бўлиши билан бирга айни вақтда Пентагон «қутб стратегияси»нинг музлатувчи нафаси яққол сезилиб турадиган жой ҳамдир. Бу ердаги сув ости ва сув усти кемаларида ядровий вайронгарчиликнинг жуда катта потенциали тўпланган. Бу эса бутун дунёдаги сиёсий иқлимга таъсир кўрсатади ва ўз навбатида Ер куррасининг бошқа исталган районида бехосдан ҳарбий-сиёсий жанжал бошланишига сабаб бўлиши мумкин.

Дунёнинг ана шу қисми ҳарбийлаштирилаётганлиги хавфли тус олмоқда. Ўртача олислик ракеталари ва оператив-тактик ракеталарни тугатиш тўғрисида битим тузиладиган бўлса, НАТО шимолий Атлантикадан денгизда ва осмонда жойлаштириладиган қанотли ракеталарни қўлланишни пишиқтиришга ҳозирлик кўраётганлиги тўғрисидаги хабарлар ташвишлантирмай қололмайди. Бу биз учун ҳам, шимолий Европадаги барча мамлакатлар учун ҳам қўшимча хавф-хатарни билдирган бўлур эди.

Гренландияда ракетага қарши мудофаага оид шартномани бузган ҳолда «самовий урушлар» программасининг элементларидан бири — янги радиолокацион станция жанговар навбатчиликка қўйилган. Канада шимолида Американинг қанотли ракеталари синаб кўрилмоқда. Яқинда Канада ҳукуматининг ўзи Арктикада ҳарбий кучларни оширишнинг кенг программасини ишлаб чиқди. Совет Заполярьесига бевосита туташ бўлган районларда АҚШ ва НАТОнинг ҳарбий активлиги кучайиб бормоқда. НАТОнинг Норвегия ва Даниядаги ҳарбий иштироки даражаси ошмоқда.

Шунинг учун ҳам Арктика ва шимолий Атлантика остонаси бўлган Мурманскда, биринчи навбатда мазкур регион давлатларини бу ерда аллақачон етилган хавфсизлик масалаларини муҳокама қилишга таклиф этишни истардим.

Биз буни қандай тасаввур этамиз? Бир вақтнинг ўзида икки томонлама ва кўп томонлама ҳамкорлик йўлидан бориш мумкин. Мен «Умумевропа хонадони» мавзуида бир неча бор гапиришимга тўғри келган эди. Ҳозирги замон цивилизациясининг имконияти Арктика бўйидаги давлатларнинг ҳам, Европанинг ҳам, бутун халқаро ҳамжамиятнинг ҳам халқ хўжалиги ва бошқа инсоний манфаатлари йўлида Арктикани ўзлаштириш имконини беради. Бунинг учун эса биринчи навбатда бу ерда тўпланиб қолган хавфсизлик проблемаларини ҳал этиш зарур.

Совет Иттифоқи регионда ҳарбий **муҳолифлик даражаси кескин камайтирилишини** ёқлаб чиқмоқда. Планета шимоли, Арктика тинчлик зонаси бўлиб қолсин. Шимолий Қутб тинчлик қутби бўлиб қолсин. Биз барча манфаатдор давлатларни умуман шимолда — шарқий ва ғарбий ярим шарда ҳарбий активлик кўламларини чеклаш ва қисқартириш тўғрисида музокаралар бошлашга таклиф этамиз.

Биз конкрет нимани назарда тутяпмиз?

Биринчидан, Шимолий Европада ядросиз зона тўғрисида. Агар шундай қарор қабул қилинса, илгари айтилганидек, Совет Иттифоқи кафолат беришга тайёр. Бундай кафолатни қай тариқа мақсадга мувофиқ тарзда: кўп томонлама ёки икки томонлама битимлар, ҳукумат баёнотлари билан ёки бошқача тарзда баён этиш қатнашувчи давлатларга боғлиқ бўлади.

Айни вақтда Совет Иттифоқи ҳар бир манфаатдор давлат ёки давлатлар группаси билан ядросиз зонани вужудга келтиришга оид барча проблемаларни, шу жумладан Совет территориясига тааллуқли баъзи тадбирларни муҳокама қилишга ўзининг тайёр эканини тасдиқ-

(Давоми тўртинчи бетда).

Ўртоқ М. С. ГОРБАЧЕВ нутқи

(Давоми. Боши биринчи, иккинчи ва учинчи бетларда).

лайди. Биз анча илгарилаб кетишимиз, хусусан баллистик ракеталари бўлган сув ости кемаларини Совет Балтика флоти составидан олиб чиқиб кетишимиз мумкин.

Маълумки, бундан илгари Совет Иттифоқи бир томонлама тартибда Кола ярим оролидаги ўртача олислик ракеталарининг учириладиган қурилмаларини ҳамда Ленинград ва Балтика бўйи ҳарбий округларининг қолган территориясидаги шундай ракеталарнинг учириладиган қурилмалари катта қисмини ажратиб ташлаган эди. Ана шу округлардан анчагина оператив-тактик ракеталар олиб чиқиб кетилган. Скандинавия мамлакатлари чегараларига яқин районларда ҳарбий машқлар ўтказиш чеклаб қўйилган. «Оламшумул қўш нуль варианти» тўғрисидаги битим имзолангандан кейин мазкур регионда ҳам ҳарбий кескинлик юмшатилиши учун қўшимча имкониятлар очилади.

Иккинчидан. Биз Финляндия президенти М. Койвистонинг Шимолий Европага туташ денгизларда **ҳарбий денгиз активлигини чеклаш** тўғрисидаги ташаббусини табриклаймиз. Совет Иттифоқи ҳам Балтика, шимолий Норвегия ва Гренландия денгизларида ҳарбий активликни камайтириш ҳамда ҳарбий-денгиз кучлари билан ҳарбий-ҳаво кучлари фаолиятининг миқёсларини чеклаш тўғрисида, шунингдек уларга ишонч тадбирларини кўриш ҳақида Варшава Шартномаси ташкилоти билан НАТО ўртасида маслаҳатлашувлар бошлашни таклиф этади.

Сув ости кемаларига қарши қурол соҳасидаги рақобатчиликни чеклаш тўғрисидаги аҳдномалар, ҳарбий-денгиз ва ҳарбий-ҳаво кучларининг катта машқлари ҳақида хабардор қилиш, Европа жараёнида қатнашувчи барча давлатлардан ҳарбий-денгиз кучлари билан ҳарбий-ҳаво кучларининг йирик машқларига кузатувчиларни таклиф этиш ана шундай тадбирлар жумласига кирган бўлур эди. Бу нарса бутун Арктикага, ҳар иккала ярим шарнинг шимолий районларига ишонч тадбирларини ёйиш йўлидаги биринчи қадам бўлиши мумкин эди.

Шу билан бирга биз халқаро бўғозларнинг ўзаро келишиб олинган зоналарида ва умуман кемалар интенсив қатнайдиган йўлларда ҳарбий-денгиз фаолиятини тақиқлаш тўғрисидаги масалани кўриб чиқишни таклиф қиламиз. Шу мақсадда манфаатдор давлатлар вакилларининг учрашувини, масалан, Ленинградда ўтказиш мумкин бўлур эди.

Ядросиз зона ғояси муносабати билан шундай фикр ҳам юзага келади. Ҳозирги вақтда шимол мамлакатлари, яъни Исландия, Дания, Норвегия, Швеция ва Финляндия ядро қуролига эга эмас. Новая Земляда ядро портлатишлари ўтказиш учун полигонимиз борлиги уларни ташвишга солаётганлиги бизга маълум.

Биз ўзимиз учун мураккаб бўлган шу проблемани қандай ҳал этиш устида бош қотиряпмиз, чунки бунга ҳаддан ташқари кўп маблағ сарфланган эди. Бироқ очиғини айтганда, агар Қўшма Штатлар ядро синовларини тўхтатишга ёки аввалига лоақал шундай портлатишларни сони ва қуввати жиҳатидан ниҳоятда камайтиришга рози бўлган тақдирда бу проблемани дарҳол ва абадий ҳал қилиш мумкин бўлур эди.

Учинчидан, Совет Иттифоқи **Шимолнинг, Арктиканинг ресурсларини ўзлаштириш соҳасида тинч ҳамкорлик қилишга** катта аҳамият бермоқда. Бунда тажрибани, билимларни баҳам кўриш ғоятда муҳимдир. Биргаликдаги куч-ғайратлар билан шимолий районларни оқилона ривожлантириш муштарак концепциясини ишлаб чиқиш мумкин бўлур эди. Масалан, биз Европа шимоли учун ягона энергетика программасини ишлаб чиқиш тўғрисида аҳдлашиб олишни таклиф этмоқдамиз. Мавжуд маълумотларга кўра, нефть ва газ сингари энергия манбаларининг запаслари бу ерда чинакамига битмас-туганмасдир. Аммо уларни қазиб чиқариш ниҳоятда мушкул бўлиб, Қутб стихиясига бардош бера оладиган ноёб техника иншоотлари барпо этиш зарурлиги билан боғлиқдир. Бу ишда кооперациялашиш оқилона бўлур эди. Бу эса моддий харажатларни ҳам, бошқа сарф-харажатларни ҳам камайтиришга ёрдам берган бўлур эди. Масалан, бизнинг шимолий денгиз соҳилидаги сувларда нефть ва газ конларини ўзлаштириш учун қўшма фирма ва корхоналар барпо этишга Канада билан Норвегияни жалб этишга қизиқиш бор. Биз бошқа давлатлар билан ҳам тегишли музокараларга тайёрмиз.

Биз Кола ярим ороли ресурсларидан фойдаланиш, ғоят хилма-хил формалардаги бошқа йирик амалий лойиҳаларни рўёбга чиқариш, жумладан қўшма корхоналар барпо этиш соҳасида биргаликда ишлашга ҳам тайёрмиз.

Тўртинчидан. Арктикани илмий ўрганиш ғоят катта умуминсоний аҳамият касб этади. Биз жуда бой тажрибага эгамиз, уни баҳам кўришга тайёрмиз. Ўз навбатида Арктика бўйидаги ва шимолдаги бошқа давлатларда олиб борилаётган тадқиқотлар бизга қизиқарлидир. Биз ҳозирдаёқ Канада билан илмий ҳамкорлик программасига эгамиз.

1988 йилда Арктикада илмий тадқиқотларни мувофиқлаштириш юзасидан Арктика бўйи давлатларининг конференциясини ўтказишни таклиф қиламиз. Шу конференцияда қўшма Арктика илмий кенгашини ташкил қилиш тўғрисидаги масалани кўриб чиқиш мумкин бўлур эди. Шериклар рози бўлган тақдирда Мурманск конференция ўтказиладиган жой бўлур эди.

Шимолдаги туб аҳолининг манфаатлари билан, унинг этник хусусиятларини ўрганиш, шимол элатлари ўртасидаги маданий алоқаларни ривожлантириш билан боғлиқ масалалар махсус эътибор берилишини тақозо этади.

Бешинчидан. Биз **атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ишида шимол мамлакатларининг ҳамкорлигига** алоҳида аҳамият беряпмиз. Шундай қилиш ниҳоятда зарур эканлиги яққол кўриниб турибди. Балтикада денгиз муҳитини муҳофаза қилиш юзасидан ҳозир соҳил бўйидаги етти давлат комиссияси амалга ошираётган қўшма чора-тадбирлар тажрибасини планета шимолидаги бутун океан ва денгиз акваториясига ёйса бўлур эди.

Совет Иттифоқи шимолдаги атроф-муҳитни муҳофаза қилиш борасида биргаликда қўшма комплекс планни ишлаб чиқишни таклиф этади. Шимолий Европа мамлакатлари регионда атроф-муҳитнинг ҳолати ва радиацион хавфсизликни контрол қилиш системасини таъсис этиш тўғрисида аҳдлашиб олиб, бошқаларга ўрнак кўрсатган бўлур эдилар. Тундра ва ўрмон тундраси, шимолий Тайга районлари табиатни сақлаб қолишга шошилиш керак.

Олтинчидан. Европадан Узоқ Шарққа, Тинч океанга энг қисқа денгиз йўли Арктика орқали ўтилади. Халқаро муносабатларни нормаллаштиришдаги ишларнинг боришига қараб, **биз чет эл кемалари учун Шимолий денгиз йўлини очган бўлур эдик,** деб ўйлайман, ана шу чет эл кемаларини музёрар кемалар ёрдамида ўтказиб қўйишни биз таъминлаган бўлур эдик.

Бизнинг таклифларимиз мана шулардан иборат. Шимол йўналишидаги Совет ташқи сиёсатининг конкрет мазмуни мана шундан иборат. Бизнинг келгусидаги ниятларимиз ва режаларимиз мана шулардан иборат. Шимолда хавфсизликни таъминлаш ва ҳамкорликни ривожлантириш — халқаро иш бўлиб, фақат бизгагина боғлиқ эмас, албатта. Биз ҳар қандай фикр ва таклифларни муҳокама қилишга тайёрмиз. Энг муҳими эса ишни шундай олиб бориш керакки, бу ердаги иқлимни йиғилиб қолган шубҳа-гумон ва хурофотларнинг Қутб нафаси эмас, балки Умумевропа жараёнининг иссиқ Гольфстрим оқими белгилаб берадиган бўлсин.

Планетанинг шимоли, унинг Қутб ва Қутб атрофи районлари, шимолдаги барча мамлакатлар энди ҳеч қачон уруш майдони бўлиб қолмаслигидан, бу ерда чинакам тинчлик ва самарали ҳамкорлик зонаси вужудга келишидан Совет Иттифоқи астойдил ва сўзсиз манфаатдор эканлигига ҳамманинг ишончи мутлақо комил бўлавериши мумкин.

* * *

Ўртоқлар, бизнинг ички ва халқаро ишларга, уларнинг ҳар иккаласи бир-бири билан боғлиқ эканлигини тушунишга ёндашувларимиз мана шулардан иборат. Ички ишларда ҳам, халқаро ишларда ҳам бизнинг сиёсатимиз ўзининг ҳаётийлиги ва ижобийлигини исботлади. Хавфсизлик ва социал тараққиётга мамлакат ичкарисида инсон бахт-саодати ва эркинлиги йўлида, халқаро майдонда давлатларнинг тенг ҳуқуқли ҳамкорлигини ривожлантириш манфаатларини кўзлаб бунёдкорона меҳнат қилишдан бошқа йўл олиб бормаслигига ишончимиз комил.

Социалистик практиканинг ҳам, янгича тафаккурнинг ҳам сарчашмаларида бизнинг мамлакатимиз турганлиги ва ҳамон тураётганлигидан ҳаққоний фахрланаяпмиз. Кейинги 70 йил мобайнида дунё ҳам моддий, ҳам маънавий, ҳам сиёсий жиҳатдан таниб бўлмас даражада ўзгариб кетди. Улуғ Октябрнинг инсоният социал ва ғоявий тараққиётига қўшган ҳиссаси — ҳозирги ва келгуси цивилизациянинг ғоят буюк бойлигидир. Ана шу ҳиссани қайта қуриш билан, унинг амалий натижалари билан кўпайтириш имкониятига эгамиз ва шундай қилиш бизнинг манфаатларимизга мос бўлиб тушади.

Сизларга ва силаларингизга, ўлканинг барча меҳнаткашларига мамлакатимизни ўзгартириш борасидаги жамики ишларда, ўқишда, турмушда муваффақиятлар тилашга, сизлар Улуғ Октябрнинг 70 йиллигини қаҳрамон шаҳарда кутиб олишингиз билан яна бир бор муборакбод этишга ижозат бергайсиз.

(Ўртоқ М. С. Горбачевнинг нутқи эътибор бериб тингланди ва давомли қарсаклар билан бўлиниб турди).

ЗАПОЛЯРЬЕ ҚАҲРАМОНЛАРИНИНГ СЎНМАС ЖАСОРАТИ

(Давоми. Боши биринчи бетда).

КПСС шаҳар комитетининг биринчи секретари В. П. Харченко минбарга чиқади. Мурманск аҳли, деди у, Заполярье ҳимоячиларининг порлоқ хотирасини эъзозлаб асрамоқда. Олий мукофотнинг топширилиши Кола диёридаги меҳнаткашларнинг қалбларини бардамлик туйғулари билан тўлдиради. Меҳнаткашлар қаҳрамон шаҳар фахрли номини қайта қуришнинг масъулиятли ишларида оқлайдилар.

Мурманск урушдан кўп жароҳатлар билан чиқди, аммо таслим бўлмади, деди уруш ветерани И. Н. Тимофеев. У ақл бовар қилмайдиган қийин шароитларда қурол ва ўқдори тайёрлаган, бомбардимонлар остида руда қазиб чиқарган ва балиқ овлаган, қамалдаги Ленинградга озиқ-овқат ва ёқилғи жўнатиб турган кишиларга полкдошлар — Карелия фронти ва Шимолий Флот жангчилари номидан таъзим бажо келтирди.

Мен қирқ биринчи йилнинг июнида балиқ овлаш флотининг кемаларида жанговар вахтага борган одамлар билан денгизда ишлашимга тўғри келган эди, деди ўз нутқида «Командарм Шчербаков» катта автоном балиқ овлаш кемасининг капитан-директори П. А. Тихонов. Уруш ветеранлари — денгизчилар тинчлик кунларида ҳам жанг йилларидаги каби фидокорона меҳнат қилдилар. Улар коллективларга фронт қардошлиги, ватанпарварлик ва интернационализм руҳини сингдирдилар. Уларнинг кўпчилиги энди орамизда йўқ, аммо кўчалар ва кемалар уларнинг номлари билан аталган.

Мурманск педагогика институтининг студенти Т. А. Звонарева шаҳар ёшлари номидан гапириб, шимолий ўлка меҳнаткашларининг шонли анъаналарини кўпайтириш, ҳар бир комсомол аъзоси ва ёш коммунистнинг экономикани қайта қуриш, Заполярьемиздаги шаҳар ва қишлоқларнинг бутун турмушини янгилаш соҳасидаги ишларда фаол қатнашиши Ватаннинг мукофотига ёшларнинг энг яхши жавоби бўлади, деб йиғилиш аҳлини ишонтирди.

Шимолий чегаралар ҳимоячиларининг жасоратини бутун мамлакат қувватлаган эди, деди ўз нутқида КПСС область комитетининг биринчи секретари В. Н. Птицин. Бу ерда москваликлар ва ленинградликлар, ростовликлар ва сталинградликлар, сибирликлар ва киевликлар ажал билан юзма-юз олишиб, қаттиқ турдилар. Немисларнинг «Тирпиц» кемасини торпедо билан портлатган ўша сув ости кемасининг командири одессалик Лунин шу ерда ўзини сўнмас шон-шуҳратга буркади. Ҳозирги тинч даврда ҳам, деб таъкидлади нотиқ, шимолликлар Минскда ишлаб чиқарилган руда ташувчи баҳайбат автомашиналарда ва Киев ҳамда Николаев кемасозлари тайёрлаган кемаларда ишлаб, Москва, Ленинград, Ригадан ва бошқа шаҳарлардан машина-ускуналар ҳамда техникани олиб, тарих, коммунизм қурилишидан иборат улуғ муштарак иш бирodarлаштирган шаҳарлар ва областларнинг ишончли ва дўстона мададини доимо ҳис этиб турибдилар.

ПАХТА ТЕРИМИ—ҲАММАНИНГ ВА ҲАР БИР КИШИНИНГ ИШИ

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари И. Б. Усмонхўжаевнинг 1987 йил 2 октябрда республика телевидениеси ва радиоси орқали сўзлаган нутқи

Азиз ўртоқлар!

Ўзбекистон қишлоқлари ва шаҳарларининг ҳурматли меҳнаткашлари!

Улуғ Октябрнинг шонли 70 йиллик юбилейига бир ойдан сал зиёдроқ вақт қолди. Партиямиз, халқимиз қайта қуриш орқали буюк инқилоб ишини зўр қатъият билан давом эттирмоқдалар. КПСС XXVII съезди, партия Марказий Комитетининг 1987 йил январь ва июнь Пленумлари қарорларини ҳаётга татбиқ қилмоқдалар.

Бугунги энг муҳим вазифа, деб таъкидлади КПСС Марказий Комитети Бош секретари Михаил Сергеевич Горбачев, қайта қуришнинг дастлабки босқичида ишларимизнинг ҳамма соҳасида кўзга кўринарли натижаларга эришмоқдан иборатдир. Республикамиз меҳнаткашлари бутун совет халқи билан бир қаторда партиямизнинг новаторларча йўлини ўзларининг жонажон ишлари сифатида қабул қилиб олдилар.

Қайта қуриш чинакам ленинча миллий сиёсатни қарор топтирмоқда. КПСС Марказий Комитети ва Совет ҳукумати республикамизга жуда катта ёрдам кўрсатмоқдалар. Кейинги пайтларда Ўзбекистоннинг экономикаси ва маданиятини янада ривожлантиришга, ишлаб чиқарувчи кучлардан самарали фойдаланишга, меҳнаткашлар турмушини яхшилашга қаратилган бир нечта муҳим қарорлар қабул қилинди. Асосий эътибор агросаноат комплекси самарадорлигини оширишга қаратилмоқда, бу тармоқни юксалтиришга мамлакатимиз ғоят улкан миқдорда маблағ сарфламоқда.

Мавжуд имкониятлардан келиб чиққан, илмий асосдаги алмашлаб экиш талаблари ҳисобга олинган ҳолда пахта етиштириш ва тайёрлаш ҳажми қайта кўриб чиқилди. Сув хўжалиги қурилишидаги сиёсатимизга жиддий ўзгаришлар киритилди, яъни капитал маблағларнинг асосий қисми, камида 70 проценти янги ерларни ўзлаштиришга эмас, балки майдонларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилашга сарфланади. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари кўпгина турларининг харид нархлари қайта кўриб чиқилмоқда, колхоз ва совхозларда бригада ҳамда оила пудрати кенг миқёсларда жорий этилмоқда. Уларнинг мустақиллиги, хўжалик ҳисоби мустаҳкамланмоқда, ўзини-ўзи маблағ билан таъминлашга ўтиш йўлида тайёргарлик ишлари кўрилмоқда. Буларнинг ҳаммаси қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини замонавий агротехника ва иқтисодий негизда қайта қуриш учун катта имкониятлар яратмоқда.

Республика меҳнаткашлари социалистик Ватанимиз барча халқларининг саховатини, қардошларча ёрдамини қўллаб-қувватлашини кун сайин ҳис этмоқдалар. Ана шу бирлик ва жипслик руҳи Октябрнинг энг буюк ғалабаларидан биридир. Шундай экан, партия ва ҳукуматимиз ғамхўрлигига, қардош халқлар мададига жавобан мамлакатимизнинг ягона халқ хўжалиги комплекси тараққиётига Ўзбекистон қўшадиган ҳиссани кўпайтириш бизнинг интернационал бурчимиз, ватанпарварлик ишимиздир.

Республикада партия ва давлат интизомини мустаҳкамлаш, кадрлар масъулиятини ошириш бўйича олиб борилаётган ишлар ўзининг дастлабки самараларини бермоқда. Ишлаб чиқариш ҳажмини ўстиришда бирмунча ютуқларга эришилди. Кейинги уч йилда саноат ишлаб чиқаришининг йиллик ўртача ўсиши 5 процентни ташкил этди. Меҳнат унумдорлиги бир ярим баравар ошди. Жорий йилнинг саккиз ойида товар маҳсулот ишлаб чиқариш плани 101,3 процент бажарилди. Пландан ташқари 171 миллион сўмлик маҳсулот етказиб берилди.

Чорвачилик маҳсулотлари етиштириш ва тайёрлаш ҳажми ошмоқда. Давлатга ўтган йилдагидан кўпроқ дон, сабзавот, полиз экинлари маҳсулоти топширилди. Умумиттифоқ фондига 1 миллион тоннадан зиёдроқ ноз-неъмат жўнатилди.

Социал соҳада ҳам бирмунча силжиш рўй берди. 1984—1986 йилларда бундан аввалги уч йилдагига нисбатан 205 минг квадрат метр кўп уй-жойлар фойдаланишга топширилди. Мактаблар, болалар боғчалари, касалхоналар ва поликлиникалар қурилиши ҳажми ошди. Аҳолини газламалар, пойабзал, бошқа товарлар билан таъминлаш анча яхшиланди, тўловли ва маиший хизмат салмоғи ортди.

Буларнинг ҳаммаси қилинадиган ишларимизнинг бошланиши, тартиб ва уюшқоқликни ўрнатиш йўлидаги дастлабки қадамлар эканлигини биз яхши биламиз. Жиддий бурилишга эришмоқ учун зўр қатъият кўрсатиб кўпроқ ишлашимиз, анча нарсаларни қайта қуриб олишимиз, чала-чулпа юмушларимизни охирига етказишимиз, хатоларни тузатишимиз, куч-ғайратни оширишимиз, меҳнат унумдорлиги ва сифатини яхшилашимиз зарур.

Бу соҳадаги бош вазифамиз, асосий имтиҳон пахта йиғим-теримини муваффақиятли ўтказиш, ишга ҳар томонлама пухта тайёргарлик кўриш, юбилей йили планлари ва мажбуриятларини сўзсиз бажаришдан иборатдир.

Пахтачилик республикамиз экономикасининг негизи, умумиттифоқ меҳнат тақсимотига қўшиладиган асосий ҳиссамиз бўлиб келди, бундан буён ҳам шундай бўлиб қолади.

Бугунги кунда пахтазорда ниҳоятда оғир, айтиш мумкинки, фавқулодда шароит ҳукм сурмоқда. Тўғри, Ўзбекистон тарихида пахта ҳеч қачон осонликча қўлга киритилмаган. Лекин бу йилги мавсумдагидек мураккаб, қийин вазият ҳам ҳеч қачон рўй бермаган. Салқин келган баҳорнинг чўзилиб кетиши, ёзда фойдали ҳарорат етишмаганлиги оқибатида пахта ва бошқа экинларнинг пишиб етилиши муддатлари орқага сурилди. Йиғим-терим аввалги йиллардагига нисбатан анча кеч бошланди.

Республикада пахта тайёрлашнинг бориши ҳақидаги маълумотларда келтирилган рақамлар табиат томонидан йиғим-теримга ажратилган муҳлатнинг деярли бир ойи самарасиз ўтганлигини кўрсатиб турибди. Кейинги қатор йиллар давомида ялпи ҳосилнинг 30—35 проценти сентябрда териб олинарди. Ҳозиргача эса тайёрлов пунктларига топширилган пахта йиллик планнинг атиги 16 процентини, яъни аввалги йиллардагидан икки баравар камроқни ташкил этади. Кунлик суръат ҳам пастлигича қолмоқда.

Бундай қолоқликни ҳеч қандай сабаб билан оқлаш мумкин эмас. Пахта кеч очилганлиги туфайли терим суръатлари жадаллашмаяпти, деган баҳонани ўринли деб бўлмайди. Битта-иккита қўшимча кўракни қўлга киритиш умидида ҳозирги пайтда қийғос очилган, биринчи сортга ўтадиган юз ва минг тонналаб хом ашёни бой бериш арафасида турган раҳбарларнинг беғамлигига, бўшанглигига, хўжасизлиги ва масъулиятсизлигига чек қўймоқ зарур. Теримчиларнинг чаққон қўлларига интизор турган далалар ҳар бир областда, районда, колхоз ва совхозда истаганча топилади. Терим машиналари бемалол ишлатилиши мумкин бўлган пайкаллар ҳам оз эмас.

Мавсум илғорларининг тажрибаси ана шу ҳақиқатни яққол кўрсатиб турибди. Хоразм области пахтакорлари олдинда бормоқдалар. Улар йиллик планни 40 процентга етказиб қўйдилар. Қорақалпоғистон АССРда мавсум бошидан буён 21 процент «оқ олтин» тайёрланди.

Ҳа, бугун биз илғорлар ва пешқадамларнинг номларини фахрланиб тилга оламиз. Хонқа районида йиллик планнинг қарийб 50 проценти миқдорида пахта тайёрланди. Шу райондаги Охунбобоев номли ва «Октябрь» колхозлари марранинг ярмидан ўзиб кетишди. «Победа» колхозидан Дурумбой Маматов бошлиқ бригада планни 134 процент адо этди. Бухоро область Ромитан районидаги Нариманов номли колхозда Расул Ҳасанов бошлиқ оилавий звено ҳар гектардан 40 центнердан «оқ олтин» етказиб берди. Наманган область Чортоқ районидаги «Чортоқ» совхозидан Тоҳир Умаров бригадаси, Жиззах область Зарбдор районидаги «Партия XXV съезди» совхозидан Шуҳрат Дадажонов звеноси, Андижон область Комсомолобод районидаги «Дўстлик» совхозидан Турғунали Тошпўлатов звеноси йиллик топшириқларини бажардилар.

Умуман олганда, ҳурматли ўртоқлар, республикада йиғим-терим кечириб бўлмайдиган даражада суст бормоқда. Сизларга очиқ айтмоқчиман: деҳқонларнинг машаққатли меҳнати эвазига етиштирилган ҳосил тақдири бугунги кунда хавф остида турибди.

Сентябрь ойидаги дастлабки ёмғир кузнинг ихтиёрида қуёш чарақлаб турадиган кунлар унчалик ҳам кўп эмаслигини эслатди. Бинобарин, сусткашликка, бўшашувчанликка йўл қўйишга ҳаққимиз йўқ, бундай ҳуқуққа ҳеч ким эга эмас. Демак, олтинга баравар вақтни қадрлаш, йиғим-теримни бутун чоралар билан жадаллаштиришда зўр қатъият кўрсатиш, ҳар бир соатни ғанимат деб билиш керак.

Аввало шуни айтмоқчиманки, қишлоқлардаги ишчи кучларининг ҳаммаси ҳам йиғим-теримга сафарбар этилмаган. Бугунги кунда далаларда бир ярим миллион киши ишлаши зарур, аслида эса бор-йўғи 930 минг киши теримда қатнашмоқда. Бухоро, Қашқадарё, Самарқанд, Фарғона, Андижон, Тошкент областларида ҳар уч колхозчи ва совхоз ишчисидан бирови дала ишларидан четда қолмоқда.

Қораўзак, Навоий, Навбаҳор, Хатирчи районларидаги кўпгина колхоз ва совхозлар йиғим-теримни ҳамон кенг авж олдирмаётирлар. Бундай хўжаликлар бошқа областлар ва районларда ҳам мавжуд.

Кўзга яққол ташланиб турган резервларимиз, фойдаланилмаётган имкониятларимиз қаерда эканлигини кўряпсизми, ўртоқлар!

Колхоз ва совхозлар раҳбарлари ҳамда партия комитетларининг, район партия комитетларининг, халқ депутатлари район Советлари ижроия комитетларининг, район агросаноат бирлашмаларининг кечиктириб бўлмайдиган вазифаси ишга яроқли бутун аҳолини пахта теримига сафарбар этишдан иборатдир. Билагида кучи, белида қуввати бўлган ҳар бир қишлоқ меҳнаткаши бугунги кунда далага чиқмоғи, пахта термоғи зарур. Қишлоқларда яшовчи катта ёшдаги аҳолининг ҳаммаси теримда қатнашадиган бўлса пахта тайёрлаш суръатларини бир ярим баравар ошириш мумкинлигини оддий ҳисоб-китоблар яққол кўрсатиб турибди.

Лекин бу ҳам етарли эмас. Ҳозирги шароит пахтакорларнинг мушкули уларга кўрсатиладиган ёрдамсиз ҳал бўлмаслигидан далолат бермоқда. Биз ишчиларга, инженер-техник ходимлар ва хизматчиларга мурожаат этиб, етиштирилган пахтани, шунингдек мева-сабзавотни, узумни йиғиштириб олишда кўмаклашишни илтимос қиламиз. Ҳозирги қуёшли кунларда ёрдам кўрсатишни сўраймиз, ана шундагина халқ насибаси ҳисобланган ҳосилимиз қор-ёмғир остида қолмаслигини эслатмоқчимиз.

Корхоналарнинг, ташкилотларнинг, муассасаларнинг коллективлари ҳал қилувчи ҳозирги кунларда пахта теримига ўзларининг энг яхши ўртоқларини ажратишсин, ишлаб чиқаришда қолганлари эса уларнинг ўрнини босишсин.

Партия, совет, касаба союз, комсомол ташкилотлари, соғлиқни сақлаш органлари теримда қатнашувчиларга яратиладиган меҳнат ва яшаш шароитларини қатъий назорат остига оладилар. Бу масалада эътиборсизликка, масъулиятсизликка йўл қўйилмайди, хатолар ва нуқсонлар кечирилмайди.

Хўжаликлар, савдо-сотиқ ташкилотлари ёрдамчилар учун қўшимча озиқ-овқат, турли мол-маҳсулотлар ажратадилар. Матлубот кооперацияси тармоқларининг ўзидагина ўн ярим минг умумий овқатланиш корхонаси, кундалик эҳтиёж моллари билан савдо қилувчи саккиз мингдан зиёд магазин қўшимча равишда ишлайди. Маиший хизмат системаси бўйича қарийб 200 та кўчма бригада теримчилар ва механизаторлар ихтиёрида бўлади.

Биз маданият ходимларига мурожаат этамиз, ижодий коллективлар, санъат арбоблари пахтакорлар билан ёнма-ён туришсин. Айни пайтда махсус концерт бригадалари тузиш, улар жумласига ёзувчиларни, композиторларни, артистларни қўшиш зарур, токи зарбдорларча меҳнат мириқиб ҳордиқ чиқариш билан ҳамоҳанг бўлсин.

Ҳар бир бригадада, ҳар қайси коллективда ана шундай маданий хизматни йўлга қўйиш билан бирга агитаторлар, сиёсий ахборотчиларнинг жанговар сўзи янграб туриши, улар ишда ўрнак кўрсатибгина қолмасдан, байрамолди вахтасининг боришидан, илғорлар эришаётган ютуқлардан одамларни хабардор этишлари лозим.

Биз партия, уруш ва меҳнат ветеранларига, азиз нуронийларга мурожаат этамиз. Сизнинг тажрибангиз ва билимингиз, оммавий-сиёсий тадбирларда иштирокингиз пахтакорлар учун нур устига аъло нур бўлади. Йиғим-теримда иштирок этаётганларнинг ҳар бирини иззат-ҳурмат билан қуршаб олиш, мусобақа илғорларини шарафлаш катта аҳамиятга эга. Теримчилар меҳнатини рағбатлантириш мақсадида нормадан ташқари терилган пахтага қўшимча ҳақ тўлаш тавсия этилди.

Ҳосилни ниҳоятда қисқа муддатларда йиғиштириб олиш зарурати туғилган бу йилги шароитда машина терими алоҳида аҳамиятга эга. Хўжаликларда қудратли машина парки мавжуд, уларнинг ихтиёрида 35 мингта пахта терувчи агрегат бор, булар 3.300 та механизациялаштирилган отрядга уюшган.

Асосий умидни машиналарга боғлаган хўжаликларда азамат механизаторлар аллақачон енг шимариб ишга киришиб кетдилар. Қорақалпоғистон, Қашқадарё, Хоразм, Сурхондарё областларида кунлик тайёрланаётган ҳосилнинг ярми «зангори кема»лар ҳиссасига тўғри келмоқда.

Ана шундай бир шароитда Андижон, Бухоро, Навоий, Наманган ва Фарғона областларида йўл қўйилаётган сусткашликни ҳеч нарса билан оқлаб бўлмайди. Бу областларда машиналар учун кенг иш кўлами яратилмаган, дефолиация асоссиз равишда чўзиб юборилди. Бундай аҳволга мутлақо йўл қўйиш мумкин эмас. Яқин икки-уч кун ичида ғўзаларга доривор сепишни ҳамма жойда тамомлаш, техникани далаларга тезроқ чиқариш, ҳар бир агрегатнинг икки сменада ишлашини уюштириш, механик-ҳайдовчилар социалистик мусобақасини кенг қулоч ёйдириш, барча терим-транспорт воситаларига техник хизмат кўрсатишни нуқсонсиз йўлга қўйиш зарур. Бунинг учун агросаноат бирлашмаларининг механизация хизмати ходимлари, хўжаликларнинг инженерлари шахсан жавобгар ҳисобланадилар. Қишлоқ хўжалиги машинасозлиги корхоналари кучи билан махсус тузилган, ишчилар ва инженер-техник ходимлардан иборат бўлган бригадалар уларга ёрдам кўрсатадилар.

Пахта тайёрлаш пунктларининг тўхтовсиз ишлашини таъминлаш, хом ашё сифатини оқилона баҳолаш, унинг ифлослик даражасини, намлигини тўғри белгилаш катта аҳамиятга эга. Қуритиш-тозалаш цехлари тўла-тўкис тайёрлаб қўйилиши лозим. Бунда халқ депутатлари Советлари, уларнинг кўп сонли активи, халқ назоратчилари алоҳида ташаббускорлик ва жонкуярлик кўрсатишлари зарур.

Пахта тозалаш корхоналарини тўла қувват билан ишга тушириш керак. Янги ҳосилдан юз минг тоннадан зиёд чигит олинди, бироқ унинг атиги учдан бир қисми қайта ишланди. Бу эса шусиз ҳам қийин аҳволга тушиб қолган товар маҳсулот ишлаб чиқариш ва реализация қилиш соҳасидаги ишимизни мураккаблаштирмоқда.

Бугунги кунда ҳамма тоифадаги, барча даражадаги раҳбарлардан мисли кўрилмаган уюшқоқлик, ишчанлик, моҳирлик фазилатларини намойиш этиш талаб қилинади. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини йиғиб-териб олиш, ташиш, реализация қилиш билан боғлиқ жамийки ташкилотлар ягона занжир ҳалқаларидек аниқ-пухта ишлашлари зарур. Ана шундагина биз республика олдига қўйилган вазифаларни муваффақиятли бажара оламиз.

Пахта йиғим-терими бизнинг бош вазифамиз, лекин бундан бошқа юмушларимиз ҳам оз эмас. Шоли сабзавот, мева, полиз экинлари ҳосили ва картошкани йиғиштириб олишни тезлаштириш керак. Озуқа тайёрлашдаги қолоқликка барҳам бериш лозим. Айниқса маккажўхори ва беда ўримини ниҳоясига етказиш талаб этилади. Биринчи октябрдан чорва қишлови расмий равишда бошланди. Бутуниттифоқ социалистик мусобақаси кучга кирди. Шундай экан, ҳамма фермалар, озуқа цехлари, кошарлар қиш мавсумига намунали равишда тайёрлаб қўйилиши зарур.

Ерларни мелиорациялаш — капитал тарзда текислаш, суғориш тармоқларини, коллектор-зовурларни тозалаш ҳамда ремонт қилиш ва бошқа ишларни аъло даражада бажаришимиз керак. Сув хўжалиги ташкилотлари, колхозлар, совхозлар ихтиёридаги ер қазиш ва текислаш техникаси кечаю кундуз тинимсиз ишлатилиши лозим.

Ўртоқлар!

Октябрь йиғим-теримда ҳамиша ҳал қилувчи ой ҳисобланади.

Ёруғ кунларнинг ҳар соати, ҳар дақиқаси икки ҳисса қимматлидир. Аввало, сентябрда бой берилган фурсатнинг ўрнини қоплаш талаб этилади. Иккинчидан эса ҳосилнинг ҳаммасини ёғин-сочин бошлангунча йиғиб-териб олиш муқаддас вазифамиздир. Октябрнинг охири ва ноябрнинг бошида об-ҳавонинг келиши ҳар бир раҳбарни, ҳар бир меҳнаткашни хушёр торттириш, бугунги ишни эртага қўймасликка даъват этиши керак.

Бизнинг йўлимиз, бизнинг шиоримиз битта, у ҳам бўлса октябрни зарбдор ой деб эълон қилишдир. Бутун материал-техника ресурслари, ишчи кучлари тўлалигича йиғим-теримга сафарбар этилсин, улардан самарали фойдаланилсин. Ҳозир бир кунда йиғиштириб олинадиган ҳосилни эрта-индин куз ёмғири остида бир ҳафтада ҳам саранжомлаб олиш мумкин эмас. Демак, бирор дақиқа, бирор соат беҳуда ўтмасин!

Қийинчиликларни мардонавор енгиш учун ҳамма имкониятларга эгамиз. Далаларда мўл ҳосил тўпланган. Қудратли техникавий базамиз, тажрибали механизаторларимиз бор. Қўл терими усталари мавсумда ўн тоннадан, ҳатто бундан ошириб «оқ олтин» теришга бел боғлашган.

Эндиликда ҳосил тақдири, ютуқларимиз агросаноат органлари раҳбарларига, мутахассисларига, ходимларига, уларнинг ишни нақадар тўғри, аниқ-пухта, нуқсонсиз уюштиришларига боғлиқ. Партия комитетлари, советларнинг ижроия комитетлари, кенг жамоатчилик йиғим-терим тадбирлари бажарилишини кун сайин, соат сайин назорат остига олишлари, илғорлар тажрибасини кенг ёйишлари, камчиликларни дарҳол бартараф этишлари, ишда узилишга йўл қўйганлардан жиддий масъулият талаб қилишлари зарур. Ветераннинг маслаҳатига, матбуотнинг танқидига алоҳида эътибор билан ёндашиш, долзарб мавсум суръати бирор дақиқа ҳам бўшаштирилмаслиги учун ҳамма чораларни кўриш керак.

Коммунистлар ва комсомоллар йиғим-теримда намуна бўлишлари зарур. Қишлоқда республика партия ташкилоти ҳисобида турувчи коммунистларнинг ярмидан кўпроғи, яъни 390 мингга яқин киши яшамоқда ва меҳнат қилмоқда. Улар одамларни ўз ортларидан эргаштиришлари, уюшқоқлик ва фидокорлик намуналарини кўрсатишлари керак.

Бошланғич партия ташкилотлари ана шу ишларнинг ҳаммасида илҳомбахш куч сифатида майдонга чиқишлари талаб этилади. Улар йиғим-терим мавсумида ташкилий-сиёсий ишларни моҳирона уюштирсинлар. Социалистик мусобақанинг ошкоравийлигини, жанговарлигини, таъсирчанлигини бутун чоралар билан оширсинлар.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бюросининг топшириғига биноан сизларга, азиз ўртоқлар, республиканинг барча аҳолисига мурожаат этиб, ҳосилни тезроқ йиғиб-териб олиш учун қўлимиздан келадиган ҳамма ишни сидқидил бажаришга даъват қиламан. Пахта ҳаммамизнинг ва ҳар биримизнинг, республикада яшовчи бутун аҳолининг бойлиги, ор-номуси, шон-шуҳрати, уни тезроқ йиғиштириб олиш эса виждоний ишимиз, гражданлик бурчимиздир. Бизнинг халқимиз ҳозиржавоб, меҳнатсевар эканлигини, у қийинчилик туғилган жойга ҳамиша қалб амри билан лаббай, деб боришини яхши биламиз.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Ўзбекистон ССР Министрлар Совети республикамизнинг ҳар бир меҳнаткаши пахта ва бошқа экинлар ҳосилини йиғиб-териб олишда фаол қатнашади, далаларда, қишлоқ йўлларида, тайёрлаш ва қайта ишлаш корхоналарида куч-ғайратни икки ҳисса, уч ҳисса ошириб ишлайди, республикамизнинг умумиттифоқ бойлигини кўпайтиришга қўшадиган ҳиссасини оширади, деб ишонч билдирадилар.

Сизларга, ҳурматли ўртоқлар, оила аъзоларингизга сиҳат-саломатлик, бахт-саодат, ҳамма ишларингизда катта муваффақиятлар тилаймиз.

Эътиборингиз учун раҳмат.

Редактор Л. ҚАЮМОВ.

Р. — 09056. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. В. — 226. ИНДЕКС 64583. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12